

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2021

Hana Spilková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka

Časoprostorové vztahy ve válečných románech 1. světové války

Bakalářská práce

Autor: Hana Spilková
Studijní program: Učitelství
Studijní obor: Český jazyk se zaměřením na vzdělávání –
Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce: Mgr. Tereza Šmídová

Zadání bakalářské práce

Autor:	Hana Spilková
Studium:	P18P0994
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání
Název bakalářské práce:	Časoprostorové vztahy ve válečných románech první světové války
Název bakalářské práce AJ:	Space-time relations in the war novels of the First World War

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá tématem časoprostorových vztahů ve válečných románech 1. světové války. Hlavním cílem je na základě vybraných děl přiblížit čtenáři prostor a čas popisované doby. Dále je pozornost zaměřena na pohled vojáků na válku a jejich prožitky na frontách. V dílech jsou proto analyzovány charakteristické prvky pro 1. světovou válku. Součástí práce je taktéž obecná charakteristika tohoto válečného období. Také je kladen zřetel na historický kontext, osobnosti zmíněných autorů, jejich tvorbu a celkový přínos pro literaturu.

REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. 9. vyd. Praha : Ikar, 2011. ISBN 978-80-249-1395-7

BARBUSSE, Henri. *Oheň: Deník bojového družstva*. 5. vyd. Praha : Naše vojsko, 1989. ISBN 80-206-0043-4

HEMINGWAY, Ernest; VALJA, Jiří. *Sbohem, armádo!* 1. vyd. Praha : Odeon, 1970.

WESTWELL, Ian. *První světová válka den po dni*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 2004. ISBN 80-7249-194-6

HRABAL, Jiří. *Fokalizace*. 1. vyd. Praha : Dauphin, 2011. ISBN 978-80-7272-390-4

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Šmídová

Oponent: Mgr. Jan Bílek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 21.11.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Holicích dne 24. 5. 2020.

Spilková Hanka

Poděkování

Děkuji Mgr. Tereze Šmídové za odborné vedení práce, poskytování rad a trpělivost.

Anotace

SPILKOVÁ, Hana. *Časoprostorové vztahy ve válečných románech 1. světové války*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 87 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zabývá tématem časoprostorových vztahů ve třech konkrétních válečných románech 1. světové války. Jsou jimi *Oheň* od Henriho Barbusse, *Sbohem, armádo!* od Ernesta Hemingwaye a nakonec román *Na západní frontě klid* od německého autora Ericha Maria Remarque. Hlavním cílem je na základě těchto děl přiblížit čtenáři prostor a čas popisované doby. Dále je pozornost zaměřena na pohled vojáků na válku a jejich prožitky na frontách. V dílech jsou proto analyzovány charakteristické prvky pro 1. světovou válku. V práci jsou poté uváděny ukázky z knih, které jsou doplněny právě o zmíněné analýzy s vlastním komentářem autorky.

Součástí práce je taktéž obecná charakteristika tohoto válečného období. Také je kladen zřetel na historický kontext, osobnosti zmíněných autorů, jejich tvorbu a celkový přínos pro literaturu.

Klíčová slova: Naratologie, časoprostor, román, válečný román, 1. světová válka, *Oheň*, *Sbohem, armádo!*, *Na západní frontě klid*, Henri Barbusse, Ernest Hemingway, Erich Maria Remarque

Annotation

SPIILKOVÁ, Hana. *Space-time relations in the war novels of the First World War*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2021. Bachelor Thesis.

This bachelor thesis deals with the topic of space-time relations in three specific war novels of the First World War. They're *Under Fire: The Story of a Squad* from Henri Barbusse, *A Farewell to Arms* by Ernest Hemingway and finally the novel *All Quiet on the Western Front* by German author Erich Maria Remarque. The main aim of these literary works is to bring readers closer to the place and time of the described times. Attention is also focused on the view of soldiers on the war and their experiences on war fronts.

The works therefore analyze the key elements of the First World War. The work then presents examples from books, which are supplemented by the aforementioned analyzes with the author's own commentary. Part of the work is a general description of this wartime.

It also takes into account the historical context, the personalities of mentioned authors, their work and the acquisition for literature. One part of the work is also a general description of this wartime. Attention is also paid to the historical context, the personalities of the mentioned authors, their work and the overall contribution to the literature.

Keywords: Narratology, space-time, novel, war novel, the First World War, *Under Fire*, *A Farewell to Arms*, *All Quiet on the Western Front*, Henri Barbusse, Ernest Hemingway, Erich Maria Remarque

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Naratologie, naratologické kategorie a časoprostor	11
2.1	Naratologie.....	11
2.2	Naratologické kategorie	12
2.3	Časoprostor	13
2.3.1	Čas v literárním díle	13
2.3.2	Prostor v literárním díle	14
3	Charakteristika 1. světové války	16
3.1	Předzvěst 1. světové války	16
3.2	Průběh 1. světové války	16
3.3	Důsledky 1. světové války	19
4	Životy autorů s přihlédnutím na jejich zkušenost s válkou a zážitky z ní.....	21
4.1	Erich Maria Remarque	21
4.1.1	Život	21
4.1.2	Tvorba	24
4.2	Henri Barbusse.....	26
4.2.1	Život	26
4.2.2	Tvorba	29
4.3	Ernest Hemingway	31
4.3.1	Život	31
4.3.2	Tvorba	33
5	Prvky časoprostoru ve vybraných románech	35
6	Závěr.....	48
	Použitá literatura	50
	Primární literatura.....	50
	Sekundární literatura	50

1 Úvod

*„Tato kniha není ani obžalobou,
ani vyznáním.
Je to pouhý pokus podat zprávu o generaci,
která byla zničena válkou –
i když unikla jejím granátům.“¹*

Jak již z názvu vyplývá, jedním z témat této bakalářské práce je 1. světová válka. O této době existují mnohá svědectví ve formě autobiografických záznamů. Tři takové jsou předloženy i v této práci a prostřednictvím nich se zde objevuje snaha čtenářům přiblížit dobu a její dopad na tehdejší populaci, i když na tuto celosvětovou tragédii každý reagoval samozřejmě jinak.

Autoři těchto děl se první světové války zúčastnili. Bojovali na frontě za svou vlast a válka na ně měla takový dopad, že se rozhodli napsat o tomto zážitku svědectví, které mělo přimět společnost, aby se nad celkovým problémem válčení zamyslela. Psali svá díla jako jakousi zpověď, snažili se své válečné zkušenosti vypsát na papír, aby lidem přiblížili hrůzy, které ve světě mohou existovat, tudíž se snažili své čtenáře varovat. Je to však jen jeden z mnoha důvodů, proč autoři svá díla čtenářům předkládali. Dalším z nich mohla být jakási terapie pro ně samotné, která spočívala ve vypsání svých zkušeností na papír.

Úvodní citát není nikdy zvolen náhodou. Tento s naprostou přesností vystihuje záměr celé této práce, i když bych ho ráda v tomto kontextu trochu rozšířila. Citát totiž směřuje pouze na generaci mladých vojáků, kteří před válkou nestihli poznat plnohodnotný život. Dle mého názoru se však týká vojáků všech. Aspoň těch skutečně bojujících, nasazených v prvních liniích, kteří se podívali do očí nepříteli.

1. světová válka totiž nebyla jen konfliktem se stranou vítěze a stranou poraženého. Byla jakýmsi prozřením. Lidé si uvědomili, jaký negativní dopad mohou mít zájmy jednotlivců na celý svět. Vojáci šli do války s vítěznými slovy na rtech a vraceli se s pokorou a vděčností za obyčejný život.

Práce by měla poskytnout čtenáři pohled na válku jak ze strany odborníků (a to konkrétně v kapitole *Charakteristika 1. světové války*), tak ze strany již zmíněných autorů, kteří v ní působili. Hlavním cílem je popsat časoprostor ve vybraných dílech. Další pozornost je poté zaměřena na prožitky vojáků na frontách, na jejich pohled na válku jako takovou.

¹ REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4223-0, s. 3.

Práce však nabízí i kapitoly, jež se věnují naratologii a naratologickým kategoriím s přihlédnutím na čas a prostor. Dále jsou v textu rozebírány i životy autorů a jejich tvorba.

2 Naratologie, naratologické kategorie a časoprostor

2.1 Naratologie

Naratologie² obecně je považována za vědu o vyprávění. Poskytuje proto prostředky pro zkoumání narativních textů a popisuje různé jevy vyprávění s přihlédnutím na jejich druh, strukturu a funkci.³ Naratologické texty se od ostatních liší dějem, příběhem a zápletkou, která se v průběhu dostaví.⁴

Dějiny této vědní disciplíny sahají do roku 1966 do Francie. Vznik je spjat s časopisem *Communications*⁵. Do tohoto časopisu přispívaly osobnosti jako byl například Umberto Eco, Roland Barthes, Claude Bremond a další, kteří se ve svých článcích zabývali právě strukturou vyprávění a jejím zkoumáním.⁶ Není proto překvapením, že tato věda vznikla ze strukturalistické teorie. Ta říká, že by se narativní texty měly analyzovat dle přesných a ověřených postupů. Snahou bylo vytvoření jakéhosi metajazyka, jenž by tyto postupy popsal. Francouzští strukturalisté vycházejí z diferenciací *histoire* (zde je kladen důraz na samotné vyprávění a časovou posloupnost událostí v příběhu) a *discoursu* (v popředí zájmu je vypravěč a jeho pojetí příběhu, který následně předkládá posluchači).⁷ Narativ je proto vyprávění, jehož předmětem zkoumání je, o čem se vypráví a také jakým způsobem.⁸

K rozvoji této vědy přispěla nepochybně Genettova⁹ strukturalistická taxonomie. Ve svém díle *Rozprava o vyprávění* pracuje se třemi důležitými pojmy, jež se navzájem doplňují a dohromady tvoří komplexní pojem vyprávění. Jsou jimi příběh neboli *histoire*, následně narativní text či promluva a vypravěcí akt (*narace*), prostřednictvím něhož je text s příběhem předáván posluchači. Žádná z těchto složek nesmí být opomenutá, protože by bez ní vyprávění nemohlo existovat.¹⁰ Dle Genetta mezi sebou vytváří vazby za pomoci tří gramatických

² Tento termín zavedl Tzvetan Todorov, filosof, esejista a literární kritik.

³ NÜNNING, Ansgar a JEDLIČKOVÁ, Alice. *Teorie vyprávění*. In NÜNNING, Ansgar, TRÁVNÍČEK, Jiří a HOLÝ, Jiří. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce, osobnosti, základní pojmy*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4, s. 810–813.

⁴ NÜNNING, Ansgar. *Narativa*. In NÜNNING, Ansgar, TRÁVNÍČEK, Jiří a HOLÝ, Jiří. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce, osobnosti, základní pojmy*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4, s. 539.

⁵ Časopis je v našich zemích znám pod názvem *Strukturální analýza vyprávění*.

⁶ KUBÍČEK, Tomáš. *Dějiny disciplíny*. In KUBÍČEK, Tomáš, HRABAL, Jiří a BÍLEK, Petr A. *Naratologie: Strukturální analýza vyprávění*. Praha: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2, s. 15–30.

⁷ NÜNNING, Ansgar a JEDLIČKOVÁ, Alice. *Teorie vyprávění*. In NÜNNING, Ansgar, TRÁVNÍČEK, Jiří a HOLÝ, Jiří. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce, osobnosti, základní pojmy*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4, s. 810–813.

⁸ ŠIDÁK, Pavel. *Narativ*. In MÜLLER, Richard a ŠIDÁK, Pavel. *Slovník novější literární teorie: glosář pojmů*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2048-2, s. 341.

⁹ Gérard Genette byl strukturalista zabývající se převážně literární teorií a historií. Byl původem z Francie.

¹⁰ Příběh a *narace* mohou existovat jen prostřednictvím promluvy. Promluva poté nemůže existovat bez vypravovaného příběhu, nebyla by bez něj vyprávěním.

kategorií: času (tato kategorie se zabývá příběhem a časem, kdy je tento příběh vyprávěn), způsobu (tím je myšlen způsob ztvárnění vyprávění příběhu) a rodu (do popředí zájmu této kategorie se dostává akt vyprávění a jeho formy).¹¹

K vývoji této disciplíny významně přispěli i čeští a slovenští literární teoretikové. Ti se zajímali o epiku a v tomto ohledu můžeme hovořit kupříkladu o principech subjektivizace epiky Jana Mukařovského.

V dnešní době se stala naratologie interdisciplinární disciplínou. Existuje naratologie feministická, kognitivní nebo například non-esenciální a mnoho dalších.¹²

2.2 Naratologické kategorie

U naratologických kategorií je nutné definovat si, co je to příběh, protože bez něho by tyto kategorie neexistovaly. Jsou totiž součástí vypravovaného. „Jestliže je vyprávění způsob organizace, pak příběh je to, co je vyprávěno. Už toto jednoduché tvrzení ukazuje, jak plané jsou všechny teze o smrti příběhu. Příběh nemůže zemřít, dokud žije vyprávění. [...] V základě můžeme příběh definovat jako osu kauzální a časové organizace dynamických a statických událostí a jejich nositelů (postav), kterou rekonstruujeme z narativního textu [...]“¹³

První z naratologických kategorií je událost. Událost je nezbytnou a základní jednotkou textu, která se úzce váže s postavou. Jednotlivými událostmi v textu se postava příběhu nějakým způsobem vyvíjí. Událost příběh mění, ten dle ní postupuje. Pro událost jsou příznačné její důležitost, neočekávanost, účinky změny příběhu, nevratnost a neopakovatelnost.

Jak už bylo řečeno, s událostí velmi úzce souvisí i postava příběhu, která je další důležitou složkou narativního textu. Fiktivní postava v jakémkoliv díle je specifická tím, že pokud sám autor chce, můžeme ji opravdu poznat, a to jak její vzhled, tak i její myšlenky, charakter či cítění a tajemství, což v reálném životě nelze. Proto pro nás může působit mnohem skutečněji než třeba ta historická. Mezi námi a ní vzniká tzv. intimní kontakt. Fiktivní postava je jakousi figurou, jíž můžeme zcela jistě charakterizovat¹⁴. Například E. M. Forster hovoří o kulaté a ploché postavě. Zatímco ploché charakterizujeme snadno, protože mají pouze jednu

¹¹ HRBATA, Zdeněk. Genette Gérard: Rozprava o vyprávění. In ZEMAN, Milan et al. *Průvodce po světové literární teorii*. Praha: Panorama, 1988, s. 142–150.

¹² NÜNNING, Ansgar a JEDLIČKOVÁ, Alice. Teorie vyprávění. In NÜNNING, Ansgar, TRÁVNÍČEK, Jiří a HOLÝ, Jiří. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce, osobnosti, základní pojmy*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4, s. 810–813.

¹³ KUBÍČEK, Tomáš. Příběh. In KUBÍČEK, Tomáš, HRABAL, Jiří a BÍLEK, Petr A. *Naratologie: Strukturální analýza vyprávění*. Praha: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2, s. 33.

¹⁴ Těchto charakteristik je celá škála, rozlišujeme například postavy statické a dynamické, hlavní a vedlejší či postavy definice a postavy hypotézy.

vlastnost, ty kulaté jich naopak mají více a čtenář je nemůže hned zařadit, v průběhu příběhu autor odkrývá další a další stránky jejich osobnosti.¹⁵

Dalším článkem narativního textu je nepochybně vypravěč¹⁶, jenž je jakýmsi mluvčím, díky němuž se čtenář dozvídá důležité informace. Vypravěč buď může být tzv. skrytý – v tom případě čtenáře nezajímá, kdo příběh vypráví –, nebo odkrytý – v takovém případě nás zajímají vypravěčovy úmysly, zajímá nás, kdo nás zavádí do prostředí a kdo nás seznamuje s postavami. Vypravěč se také odlišným způsobem příběhu účastní. Genette rozlišuje heterodiegetického vypravěče, který do příběhu vůbec nezasahuje, a homodiegetického, ten se příběhu účastní a je jeho postavou. Toto rozlišení koresponduje s dělením na er-formové a ich-formové vyprávění.

Posledním důležitým pojmem této podkapitoly je fokalizace. „Existují [...] narativní výpovědi, jejichž původce se evidentně liší od subjektu, z jehož pozice je fikční svět prezentován.“¹⁷ Znamená to tedy, že vypravěč a vnímající se od sebe liší. Vnímající následně příběh nějakým způsobem subjektivizuje, čímž ho i omezuje, dle svých psychických možností.¹⁸ Dle Genetta existují tři typy fokalizovaného narativu:

1. Narativ s nulovou fokalizací – v příběhu figuruje vševědoucí autor,
2. Interně fokalizovaný narativ – příběh je vyprávěn jednou nebo více postavami,
3. Externě fokalizovaný narativ – příběh není ztotožňován s žádnou postavou.¹⁹

2.3 Časoprostor

2.3.1 Čas v literárním díle

Ve výstavbě epického díla je nutné si uvědomit rozdíl mezi časem v příběhu a dobou, kdy se daný příběh vypráví, tzn. časem vypravovaného a časem vyprávění. Opět je vhodné zmínit teorii Gérarda Genetta, jenž se touto problematikou zabýval. Dle něho mezi těmito dvěma časy existují 3 vztahy:

1. tzv. „pořádek“, zde se zkoumá vztah mezi histoire a diskurzem;

¹⁵ KUBÍČEK, Tomáš. Příběh. In KUBÍČEK, Tomáš, HRABAL, Jiří a BÍLEK, Petr A. *Naratologie: Strukturální analýza vyprávění*. Praha: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2, s. 33–76.

¹⁶ Někdy může být pojem vypravěč ztotožňován s pojmem autor. Toto srovnávání je však chybné. Autor text vytváří, z toho vyplývá, že je stvořitelem i jakési fikční osoby, která v textu promlouvá a seznamuje čtenáře s příběhem – vytváří vypravěče.

¹⁷ HRABAL, Bohumil. Narativní diskurz. In KUBÍČEK, Tomáš, HRABAL, Jiří a BÍLEK, Petr A. *Naratologie: Strukturální analýza vyprávění*. Praha: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2, s. 149.

¹⁸ Tamtéž, s. 124–164.

¹⁹ HRABAL, Jiří. *Fokalizace: Analýza naratologické kategorie*. Praha: Dauphin, 2011. ISBN 978-80-7272-390-4, s. 39–67.

2. následně „trvání“, odlišuje se, jak dlouho je dílo vyprávěno posluchačům, a čas, který je v díle, ten, který prožívají postavy²⁰;
3. v neposlední řadě „frekvence“, zkoumá se, jak často se opakují události v histoire a diskurzu.²¹

Času příběhu přikládáme délku trvání dle toho reálného, tuto délku dokážeme určit díky našim zkušenostem s časem skutečným. Umíme si proto jasně představit, jak dlouho trvá postavám vykonat čin, který je v díle popisován, aniž by to muselo být zmíněno.

Důležitým pojmem tohoto tématu je *narativní přítomnost*. Jedná se o čas fikčního světa, který čtenář považuje za přítomný. Proto i když je dílo psáno v gramatickém čase minulém, můžeme hovořit o narativní přítomnosti. Toto tvrzení však neplatí, je-li v díle minulý čas přímo určen, například časový údaj „minulý rok“ jasně dokazuje, že se tato pasáž díla odehrála v minulosti, proto o narativní přítomnosti nemůže být řeč.²²

Díla často reagují i na historické události, na tehdejší dobu, na důležité milníky v historii lidstva atd. Snaží se čtenáři tuto dobu přiblížit. V tomto případě není čas v díle fikční, ale historický.

2.3.2 Prostor v literárním díle

Při definování prostoru v díle můžeme na tuto problematiku nazírat z mnoha hledisek. Dle Zdeňka Hrbaty dílo můžeme zkoumat buď topograficky, přičemž zohledňujeme vztah mezi literárním dílem a skutečností, nebo například sémioticky – zde je kladen důraz na ostatní naratologické kategorie a jejich vztah právě k místu dění. Ve své teorii zmiňuje také sociální charakterizaci prostoru²³ a jeho symboliku.²⁴

Dle Hodrové a Lotmana je někdy prostor nejpodstatnější částí příběhu, zakládají se na něm konkrétní žánry.²⁵ Uvedeme-li příklad pohádky, pro tu je typický prostor cesty z venkova či lesa na zámek. Konkrétní místa poté mohou být určitou metaforou pro různá období.

²⁰ Čas v díle je obvykle delší než čas vyprávění (výjimkou mohou být například psychologické romány, při nichž vypravěč volí zdoluhavý přednes o prožitcích postav). Existují také žánry, díky nimž oba časy postupují souběžně – jedná se kupř. o deník či kroniku.

²¹ MÜLLER, Richard. Čas vyprávění. In MÜLLER, Richard a ŠIDÁK, Pavel. *Slovník novější literární teorie: glosář pojmů*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2048-2, s. 76–77.

²² HRABAL, Bohumil. Narativní diskurz. In KUBÍČEK, Tomáš, HRABAL, Jiří a BÍLEK, Petr A. *Naratologie: Strukturální analýza vyprávění*. Praha: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2, s. 104–107.

Kupříkladu text „Kráčel jsem ulicí.“ bez přesného časového určení můžeme přepsat do gramatického rodu přítomného „Kráčím ulicí.“

²³ V tomto případě se na prostor hledí z pozice vnitřního světa, z prožívání místa postavou.

²⁴ LUKAVEC, Jan. Prostor. In MÜLLER, Richard a ŠIDÁK, Pavel. *Slovník novější literární teorie: glosář pojmů*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2048-2, s. 406.

²⁵ Tamtéž, s. 406.

Například chaloupka může symbolizovat v době národního obrození soudržnost a sílu českého národa, který bojuje proti vlivům německého státu.²⁶

Obecně je prostor dělen na dva a více podprostorů, což úzce souvisí se statickými a dynamickými postavami. Postavy statické jsou spjaty většinou pouze s jedním místem, zatímco ty dynamické (hlavní) se buď nevážou k místu žádnému, nebo se naopak vážou ke každému.

Zpravidla je v literárním díle prostor popisován jen částečně, veškeré jevy a jejich vlastnosti jsou pečlivě vybrány, jiné jsou opomíjeny. S prostorem také úzce souvisí prvky hodnotící. Znamená to tedy, že autor nejen popisuje dané místo, píše také o jeho vlastnostech, o tom, jak působí na postavy, jak se jeví apod. Snaží se ho čtenáři přiblížit prvky neprostorovými.²⁷ Následně je na čtenáři a jeho představivosti, aby si prostor v díle dotvořil. To však přispívá pouze vyprávěnému místu, nemáme si ho dotvářet ve prospěch světa reálného. Tuto operaci provádíme v čase. Důležité je dotvářet literární svět pomocí poznatků, které získáváme v průběhu čtení celého díla, abychom byli schopni ho vidět komplexně.

Jak již bylo zmíněno, autor užívá v popisu i prvky neprostorové, ty může použít v textu z hlediska jedné z postav. V díle se poté popisuje místo z pohledu vnímajícího subjektu v něm na základě jeho pocitů. K subjektivizaci poté dochází, když se vnější prostor nějakým způsobem odráží na vnitřním prožívání postavy.²⁸

²⁶ LUKAVEC, Jan. Prostor. In MÜLLER, Richard a ŠIDÁK, Pavel. *Slovník novější literární teorie: glosář pojmů*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2048-2, s. 406.

²⁷ MACÚRA, Vladimír. Prostor. In KOLEKTIV ÚSTAVU PRO ČESKOU A SVĚTOVOU LITERATURU. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 295–296.

Například ve vybraném díle *Na západní frontě klid* je hlavní postava, Pavel Bäumer, vázán jak k domovu, tak i k prostoru válečnému, jeho maminka (postava statická, vedlejší) je spjata pouze s jeho rodným městem.

²⁸ KUBÍČEK, Tomáš. Příběh. In KUBÍČEK, Tomáš, HRABAL, Jiří a BÍLEK, Petr A. *Naratologie: Strukturální analýza vyprávění*. Praha: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2, s. 79–83.

3 Charakteristika 1. světové války

3.1 Předzvěst 1. světové války²⁹

Hlavním důvodem vzniku 1. světové války byla expanze velmocí do cizích krajin. Boj o získávání kolonií se začal vyostřovat v posledních letech 19. století. Tohoto boje se účastnily velmoci tehdejší Evropy – Rakousko-Uhersko, Británie, Francie, Německo a Rusko. Tyto státy následně utvořily 2 aliance, jež proti sobě vzájemně zbrojily. První nesla název Centrální mocnosti a tvořily ji Německo a Rakousko-Uherko. Tou druhou pak byla tzv. Trojdohoda. Tuto alianci utvořily státy Velká Británie, Francie a Rusko. Pokud by protivník zaútočil na jakéhokoliv člena aliance, považovalo by se to za útok proti všem.

Kolonie měly pro velmoci důležitý přínos. Ať už díky přírodním surovinám, tak i díky následnému postavení velmocí ve světě. Čím více státy expandovaly a čím více území získaly, tím větší moc a prestiž ve světě měly. Konflikty nastaly, když už nebylo kam expandovat. Státy se předháněly a zbrojily o ta nejmenší území.

Boj ovšem nezačal jen co se kolonizování týče. Státy se začaly předbíhat i ve zbrojním průmyslu – v rychlé industrializaci a nových vojenských technikách. Zejména Velká Británie a Německo měly ve světě převahu. Velká Británie měla nepřekonatelné vojenské loďstvo, Německo pak dominovalo na souši.

Tyto snahy o nadřazené postavení ve světě byly však jen předvojem. Pravý impulz k vypuknutí nastal 28. června roku 1914. Ten den byl zabit František Ferdinand d'Este Gavrilo Principem, srbským nacionalistou. Byl to důvod, proč Německo mohlo zaútočit na alianci Trojdohody.

3.2 Průběh 1. světové války³⁰

Zprvopočátku se věřilo a také počítalo s tím, že válka bude mít rychlý a krátký průběh. Spousty nadšených mužů se do války hlásily dobrovolně a jako hrdinové nastupovali za jásotu přihlížejících do vlaků. Po několika měsících se však klasická válka³¹ změnila na válku

²⁹ Následující podkapitola je čerpána z knihy od Iana Westwella *První světová válka den po dni*. Citace dle normy: WESTWELL, Ian. *První světová válka den po dni*. Praha: Naše vojsko, 2004. ISBN 80-204-0731-5, s. 6–9.

³⁰ Podkapitola je čerpána z knihy *Konec evropské éry: dějiny Evropy 1890–1990* od Felixe Gilberta a Davida Clay Larga.

Citace dle normy: GILBERT, Felix, LARGE, David Clay. *Konec evropské éry: dějiny Evropy 1890–1990*. Praha: Mladá fronta, 2003, s. 142–174.

³¹ Do té doby se klasickou válkou rozuměli pěšáci s puškami a bodáky na bitevním poli stojící proti protivníkovi.

zákopovou. Zákopy byly chráněny ostnatými dráty. Signální rakety poté kontrolovaly linie fronty před nepřátelskými vojsky. Kontrola probíhala i ve vzduchu. Letadla však neplnila jen tento úkol, aktivně se zapojovala do bojů. Váleční letci tedy plnili důležitou funkci v 1. světové válce a účastnili se mnoha klíčových bitev. Novinkou bylo také užití granátů, kulometů, otráveného plynu a tanků.

První světová válka byla tzv. „válkou totální“. Znamenalo to tedy, že se válka nedotýkala pouze vojáků bojujících na frontách, ale i lidí neangažovaných. Stále více mužů odcházelo do války, ženy byly nuceny zastupovat i jejich práce. Veškerá ekonomika se podrobila válce. Průmysl, který nesloužil pro válečné účely, jako by zanikl, veškerá průmyslová výroba se soustředila na výrobu válečných prostředků. Zemědělské suroviny byly zasílány nejprve na frontu. Ve válčících zemích fungoval přidělový systém. Lidé doma trpěli nedostatkem přísunu potravin a nakonec i spotřebního zboží. Nedostatek zboží znamenal i nárůst ceny, lidé proto neměli během války ani dostatek peněz. Válčící země se přímo podílely na ekonomice státu. Ekonomickou situaci znesnadňovaly také blokády. Například britská válečná flotila zamezovala přísun zásob do Německa z druhé strany Atlantiku.

Válka odehrávající se v Evropě přerostla na první válku světovou. Do války mezi dvěma aliancemi se postupně přidala téměř celé Evropa (kromě Švédska, Finska, Dánska, Norska, Španělska, Švýcarska a Nizozemska). Obě aliance získaly důležité spojence. K ústředním mocnostem se přidalo Turecko.³² Na straně Dohody poté stála Itálie kvůli příslibu nových území na Jadranu. Potom, co se přidaly do války Spojené státy americké, následovaly je i jiné mimoevropské státy jako například Brazílie, Čína nebo Libérie.

Za 1. světové války existovaly dvě fronty – bojová a domácí. Ta se starala o cenzuru a propagandu vůči protivníkům. Cílem bylo zabránit šíření informací o válce, které by demoralizovaly obyvatelstvo, a zároveň podněcovat lidi proti nepřítelům.

Na bojové frontě vojáci trpěli fyzicky i psychicky. Pohled na válku z pozice vojáka byl značně jiný, než jak ji prezentovali leckterí novináři a politici. „I když samozřejmě stále existovali lidé, kteří válečnou zkušenost romantizovali, většina válečných pamětí a románů vydaných ve dvacátých letech popisuje bitvu (alespoň z pohledu pěšáka) jako mechanickou a brutálně bezvýraznou – jako vojenskou obdobu odlidšťující továrenské práce.“³³

³² O tento stát vedly aliance boj, obě ho chtěly na svou stranu. Dohoda bojovala o zařazení Turecka do aliance kvůli obklíčení Centrálních mocností ze západu, východu i jihu. Aliance druhá měla o tento stát zájem právě proto, aby se to nestalo. Na diplomatickém jednání se nakonec Turecko přidalo na stranu Centrálních mocností. Nabídl mu totiž konec převozu surovin do Ruska přes Středozevní a Černé moře.

³³ GILBERT, Felix, LARGE, David Clay. *Konec evropské éry: dějiny Evropy 1890–1990*. Praha: Mladá fronta, 2003, s. 144.

Válkou měl být nastolen nový svět – svět demokratický³⁴ – tento požadavek byl prostoupen všemi vrstvami obyvatelstva. Znamenalo to však, že jedna strana musela utrpět absolutní porážku. Nicméně boj za demokracii na straně Dohody neměl pravý význam, dokud na jejich straně bojovalo Rusko s autoritářským režimem. Na druhé straně Centrální mocnosti (tedy především Německý stát) měly jiný požadavek. Zprvopočátku chtělo Německo, pod vládou Paula von Hindenburga a Ericha Ludendorffa, kteří v Německu nastolili režim připomínající vojenskou diktaturu, ovládnout území, které by mu zajistilo nadvládu nad světem – jednalo se o Belgii a také část území Francie, následně přidalo zemědělské oblasti na východě. Nicméně s průběhem války část obyvatel od této ideje upustila a propagovala mír dohodou s protivníky.

Za 1. světové války se staly dva hlavní momenty ovlivňující průběh války. Tím prvním byl pád carského Ruska, čímž mohl být požadavek demokracie plnohodnotně propagován, tím druhým poté vstup Spojených států amerických do války.

Pádu carského Ruska předcházely boje s Německem. V těch si lépe vedl právě stát Centrálních mocností, což bylo způsobeno nedostatečnou zásobou vojenského vybavení a válečného materiálu na straně Rusů. Právě kvůli těmto neúspěchům se objevily požadavky nové vlády, která by opět pozvedla morálku ruského obyvatelstva. Car na nátlak obyvatelstva abdikoval, přenechal vládu svému bratru Michalovi, který se však trůnu vzdal také, protože věděl, že by stejně nebyl podpořen. Do nástupu nové vlády, vlády bolševiků, se Rusko potýkalo s řadou problémů – s konflikty mezi rolníky a dělníky³⁵, s pokusem o puč ze strany armády apod. Nakonec se však státní převrat, jehož hlavními aktéry byli právě bolševici, obešel bez většího odporu. Bylo to způsobeno hlavně dobrou organizací a načasováním. Bolševici povraždili carskou rodinu a chopili se vlády. To prakticky a velmi zjednodušeně znamenalo vystoupení Ruska z války.³⁶ Rusko tímto ztratilo část získaného území v západní oblasti své země (jednalo se o Finsko, Polsko, Ukrajinu a pobaltské státy). Kvůli tomuto ústupku se vládnoucí bolševici setkali s odporem obyvatel, ti totiž považovali tento ústupek za ponižující. Rusko tudíž vystoupilo z války světové a připravovalo se na válku občanskou.

USA se do války 6. dubna roku 1917 zapojily kvůli německému porušování uznávaného mezinárodního práva, kvůli jejich užití ponorek v Atlantiku, které potápěly lodě s civilním

³⁴ Tento požadavek formulovaly lidstvu zejména Velká Británie a Francie.

³⁵ Dělníci doufali v nástup socialismu, rolníci zase v rozdělení půdy.

³⁶ Bolševici toužili po míru. Uvědomovali si, že být stále ve válce znamená, že rozhodující vliv v zemi má armáda. A to nechtěli připustit. Chtěli, aby si ve státě byl každý vědom, že jedinou vládnoucí třídou jsou oni. Proto ihned po svém nástupu k moci prováděli řadu různých opatření a změny v systému. Znárodnili banky, hlavními kontrolory v továrnách se stali dělníci, pozemky byly rozděleny mezi rolníky a v neposlední řadě byly vládou zabaveny soukromé bankovní účty a majetek církve.

obyvatelstvem. Vstup USA do války znamenal porážku pro německý stát. Na jedné straně totiž stál právě tento stát s malou podporou od členů své aliance, na druhé straně stálo mnoho států, které chtěly německou absolutní porážku. Viditelná hrozba německé obyvatelstvo demoralizovala a objevily se požadavky na ukončení války a utrpení. Po útoku aliance Dohody poté bylo zřejmé, že aliance Centrálních mocností nemůže vyhrát, jejich fronty byly zničeny. Německo si svými činy vysloužilo nedůvěru lidu, všichni němečtí panovníci byli nuceni abdikovat a Německo se stalo republikou. Poté bylo podepsáno příměří a nastolen mír.

První světová válka skončila 11. listopadu 1918.

3.3 Důsledky 1. světové války³⁷

První světová válka poznamenala téměř celý svět. Poválečné období se neslo v duchu značných politických změn a ekonomických potíží. Do popředí se dostávaly státy mimo zasaženou Evropu – hlavně Spojené státy americké a rozvíjející se Japonsko. Evropské státy byly zničené a velmoci přišly o své vedoucí postavení. Nejhůře poznamenané byly státy Německo, Rakousko-Uhersko a Rusko. Německo, obviněné z iniciace 1. světové války, přišlo o velkou část svého území, o kolonie³⁸ a bylo zatíženo válečnými reparacemi.

Uvnitř Rakouska-Uherska a na území Ruska³⁹ probíhaly boje malých států o dosažení nezávislosti. Většina těchto snah byla naplněna a v Evropě vzniklo mnoho nových států. Konflikty nebyly pouze vnější, ale i vnitřní. Přívrženci různých ideologií cítili šanci ujmout se moci ve svém státě a také se o to snažili. Nejvíce zřejmé konflikty tak vznikaly mezi přívrženci pravice a levice. Dalším problémem byla etnická nesourodost ve vzniklých státech, ve spoustě z nich byla přítomna podstatná německá menšina, což se obyvatelstvu nelíbilo, kvůli označení, které Německo po 1. světové válce dostalo.

Poválečný svět se řídil plánem, který vytvořil tehdejší americký prezident Woodrow Wilson. Byl sepsán se snahou o diplomatické řešení sporů a o zajištění bezpečného světa bez válek. Nicméně ani tento plán nezajistil mír navždy.

Co se týče ztrát na lidských životech, jsou počty pouze přibližné. V 1. světové válce bylo zabito kolem 8 milionů vojáků a dalších 21 milionů bylo zraněno. Válka se však

³⁷ Tato podkapitola je čerpána z knihy Iana Westwella *První světová válka den po dni*.

Citace dle normy: WESTWELL, Ian. *První světová válka den po dni*. Praha: Naše vojsko, 2004. ISBN 80-204-0731-5, s. 186–189.

³⁸ Ty byly rozděleny mezi státy Trojdohody.

³⁹ Hlavně na území Balkánského poloostrova.

nedotýkala jen vojáků na frontě, poprvé v historii měla dopad i na civilní obyvatelstvo. Během války zemřelo kolem 6,6 milionů civilních obyvatel.

Lidé byli válkou velmi poznamenáni. Spousta vojáků, kteří se vraceli z front domů, trpěla „poválečnou depresí“. Byli poznamenáni jak fyzicky, tak i psychicky. Uchylovali se k pití alkoholu, braní drog, mnoho z nich skončilo v psychiatrických léčebnách, jiní spáchali sebevraždu.

4 Životy autorů s přihlédnutím na jejich zkušenost s válkou a zážitky z ní

4.1 Erich Maria Remarque⁴⁰

4.1.1 Život

Vlastním jménem Erich Paul Remark se narodil 22. června 1898. Tento autor pocházel z německého města Osnabrück.

Jeho otcem byl Peter Franz Remark, ten byl spjat s Francií alsaským rodem Remarquů, z něhož pocházel. Petrova manželka Anna Maria Remarková mu porodila 4 děti – 2 chlapce, z nichž první zemřel na chatrné zdraví v raném věku, a 2 dívky. Rodina byla chudá, což bylo důvodem častého stěhování. Vlivem toho a nesoudržnosti rodiny jsou hlavními tématy autorových děl přátelství, láska, vzájemná solidarita a bezpečí, které celý život hledal.

Byl vzděláván v katolických školách. Na střední škole spolu s šesti dalšími spolužáky založil skupinu nesoucí název Říše snů. Náplní této skupiny byly diskuse o náboženství, kultuře, umění a o aktuální době.

V roce 1914 začala 1. světová válka. Erich byl součástí Mládežnické jednotky v Osnabrücku, což bylo „sdružení vojenské mládeže s vojenskou strukturou a orientací“⁴¹. Organizace byla příznivcem nacionalistické ideologie a vedla dospívající k disciplinovanému chování a k respektu vůči německé monarchii. Na nátlak doby se stal i Erich Maria Remarque příznivcem této ideologie, nicméně vojenský výcvik a následné odvedení na západní frontu těsně před jeho devatenáctými narozeninami změnilo jeho názor. Na frontě psychicky i fyzicky trpěl, byl vyčerpaný a dostal se na dno svých sil, jedinou útěchou mu byli kamarádi z fronty, na které se po smrti své milované matky a blízkého přítele upnul.

Na frontě měl za úkol starat se o zákopy (oprava zátarasů tvořených ostnatými dráty). Byla to práce dělaná v hlavně v noci v blízkosti nepřátelských vojsk. Tuto práci a jiné zkušenosti autor podrobně popisuje ve vybraném románu *Na západní frontě klid*.

Zajímavostí je, že se v tu dobu mladý autor na frontě setkal s jiným vojákem z 16. bavorského pěšího pluku. Byl jím Adolf Hitler, kterému v tu dobu bylo 27 let. Byli to dva mladí

⁴⁰ Následující kapitola je čerpána z knihy *Erich Maria Remarque, Stručný životopis velkého romantika*, jejímž autorem je Paul Vechec.

Citace dle normy: VECHEC, Paul. *Erich Maria Remarque, Stručný životopis velkého romantika*. Brno: Tribun EU, 2009. ISBN 978-80-7399-753-3.

⁴¹ Tamtéž, s. 9.

vojáci se stejnou zkušeností, ale jiným osudem. „Po této válce se jeden z nich stane nejznámějším a nejčtenějším spisovatelem dvacátého století, zatímco druhý končí jako nejznámější a nenáviděný válečný zločinec sebevraždou.“⁴²

9. listopadu, těsně před koncem války, byla v Německu vyhlášena republika, císař Wilhelm II. Německo opustil a monarchie zanikla.

Vojáci před válkou odcházeli z monarchie a vraceli se do republiky. Změnilo se státní zřízení a zákony. Po konci války hledal tudíž Erich Maria Remarque své místo ve společnosti a hledal vlastní osobnost v sobě samém. Nesouhlasil s chováním státu vůči bývalým vojákům a stal se z něho rebel. Začal pracovat jako pomocný učitel, v práci byl však nespokojen a měl konflikty se svými kolegy zvláště kvůli svému ateismu (ten dovršil roku 1927 výstupem z katolické církve).

Po opuštění učitelského povolání střídal Remarque různá zaměstnání. Nejprve se živil jako novinář. Působil například jako redaktor v novinách *Echo Continental*, jež sloužily firmě vyrábějící pneumatiky. Odtud pocházela jeho láska k automobilům. V těchto novinách také prvně užil své nové jméno Erich Maria Remarque roku 1921⁴³.

Po 3 letech tuto práci opustil a přijmul místo v časopisu *Sport in Blind* v Berlíně. Zde započal jeho bujarý společenský život, který Berlín, město poválečného rozmachu, nabízel.

Erich Maria Remarque měl velmi vřelý vztah k ženám. Toto pohlaví miloval a obdivoval zvláště jeho krásu, jemnost, tajemnost a vrozenou eleganci. Ženy mu ale často nedokázaly dát bezmeznou lásku, po které tak toužil, a proto trpěl celý život pocitem samoty. Nejen kvůli ženám trpěl autor depresiemi z nedostatku jistoty a utápěl své hoře v alkoholu.

Zajímavou informací může být i to, že se stal šlechticem zakoupením titulu svobodný pán z Bunchwaldu. Jedním z důvodů může být, že si tímto titulem řešil svůj celoživotní komplex méněcennosti.

V roce 1927 začal psát svůj asi nejznámější román *Na západní frontě klid*. Z ideologického hlediska však nebyl román v tehdejší Německu přijat a tiskem nebyl zprvu vydán. Vydání se dočkal až roku 1929. Dílo však mělo pro autora překvapivě obrovský úspěch (stejně jako zbylé romány) a Remarquovi se změnil život. Byl slavný a bohatý. Nicméně obrovská sláva mu přinesla také příkoří ve formě stíhání nacistickými přívrženci. Ti ho považovali díky neorealistickeému dílu za zrádce vlasti.

⁴² VECHEC, Paul. *Erich Maria Remarque, Stručný životopis velkého romantika*. Brno: Tribun EU, 2009. ISBN 978-80-7399-753-3, s. 11.

⁴³ Toto jméno přijal po svém dědečkovi, který byl Francouz. Proč není zcela jasné. Jedním z důvodů může být, že se styděl za svou německou národnost. Dále dílo *Říše snů* nebylo autorem oblíbené, nebyl na něho pyšný, proto může být dalším důvodem touha po distancování se od tohoto díla právě změnou jména.

Kvůli hospodářské krizi vliv nacistů v Německu sílil a Erich Maria Remarque byl kvůli svému nejznámějšímu románu, jež nacisté brali jako urážku německého národa, stále více v nebezpečí. Zfilmovaná verze měla ve světě velký úspěch a získala dva Oscary. V Německu však premiéra vlivem nacistů neproběhla a další promítání filmu nebylo povoleno.

Neradostný osud potkal i jiná díla Ericha Marii Remarqua. Jeho knihy byly spalovány a roku 1933 bylo vydávání jeho románu *Na západní frontě klid* zakázáno.

Ze strachu o svoji osobu odešel roku 1931 do Švýcarska a o 7 let později přišel o své německé občanství.

Ze svého útočiště ve Švýcarsku podnikal časté cesty do Paříže, kterou si velmi oblíbil. Poznával zde spoustu lidí, kteří byli ve stejné situaci jako on, opustili Německo buď kvůli tamním poměrům, se kterými nesouhlasili, nebo kvůli židovskému původu.

Roku 1939 očekával Erich Maria Remarque příchod 2. světové války. Snažil se proto ve Švýcarsku zabezpečit svůj majetek. V září roku 1939 opustil Evropu a plavil se na lodi *Queen Mary* do Ameriky, kde za 8 let získal americké státní občanství. Vedl zde bujarý život plný krátkých románek. Na rozdíl od svých přátel emigrantů, slavných osobností, žil odvážně a nevadilo mu být tématem bulvárních plátků.

V Americe se zapojoval, i když se nikdy nehlásil k žádné politické ideologii, do protinacistické propagandy např. memorandem *Praktická převýchova Němců v poválečném Německu*.⁴⁴

Do Evropy se Erich Maria Remarque vrátil roku 1948, do Ameriky se ale často vracel. Útočištěm v Evropě mu byla vila ve Švýcarsku, kterou byl nucen před válkou opustit.

Erich Maria Remarque byl součástí „ztracené generace“. Tato skupina spisovatelů měla osobní zkušenosti s válkou a byla jí psychicky poznamenána. Jejich zkušenosti se projevovaly v dílech, autoři se uchylovali k alkoholu, drogám a jejich život často končil v ústavech pro duševně choré. Erich Maria Remarque hledal své vysvobození v alkoholu. To mu však velmi horšilo jeho zdravotní stav. Měl špatný krevní obraz, problémy se srdcem, plícemi, játry, ledvinami a slinivkou břišní. Nicméně jak už bylo zmíněno, Remarque trpěl i po stránce psychické.

V roce 1958 si vzal Paulette Goddardovou. Jejich manželství bylo doprovázeno úctou a Remarque byl velmi spokojený v její přítomnosti, tu si však neužíval příliš často, důvodem byla manželčina zaneprázdněnost prací.

⁴⁴ Stejnou zaujatost proti fašismu ukazuje například článek *Bud' ostrážitý*. Vyšel roku 1956 a varuje před opětovným nástupem právě této ideologie.

Posledních deset let autorova života ho provázely převážně zdravotní problémy. Jeho zdravotnímu stavu nenapomohla právě ani jeho častá osamělost. V tomto období hodně vzpomínal a rekapituloval si postupně různé kapitoly svého života. Podnikl také po zlepšení zdravotního stavu svou poslední cestu do Ameriky.

Roku 1968 se stal členem německé Akademie jazyků a kultury v Darmstadtu.

Erich Maria Remarque zemřel 25. září 1970 na švýcarské klinice v Locarnu.

Jeho nedokončený román *Stíny v ráji* (někdy nesoucí název *Zaslíbená země*) byl vydán až po jeho smrti, a to díky manželce, která se o vydání zasadila. Nedokončený proto, protože román obsahoval více závěrů, ze kterých manželka společně s literárním agentem vybrala jeden, který se zdál být nejlépe propracovaný.

Roku 1988 vznikl „Archiv Erich Maria Remarque“, který obsahuje dokumenty, fotografie a rukopisy autora.

4.1.2 Tvorba

Jak již bylo zmíněno, autorova tvorba se nesla v duchu neorealismu⁴⁵. Psal v ich-formě, formou reportáže. Častým motivem jeho děl jsou láska k ženám a přátelství. Byl to neorealistickeý autor s duší romantika.

Erich Maria Remarque psal převážně romány. Výjimkou byla díla v jeho pozdějších letech – *Poslední stanice* (1956), což byla autorova první a poslední divadelní hra, a filmový scénář nesoucí název *Poslední akt* (1954). Filmovému scénáři byla předlohou kniha M. A. Musmanna *Deset dní před smrtí*. Deset dní před smrtí jsou poslední dny Adolfa Hitlera před uvědoměním, že válka je na konci a on prohrál. Po těchto deseti dnech spáchal vůdce Německa sebevraždu. Film nesklidil úspěch.

Prvními autorovými díly byly romány *Říše snů*, román vydaný roku 1920, a *Gam*, který vyšel 4 roky poté. S těmito romány však nebyl autor spokojen a později litoval jejich vydání.

Dalším románem bylo dílo *Stanice na obzoru*. Vyšlo roku 1927. Tento román nejprve vycházel po částech v časopise *Sport in Blind* a následně se dočkal i samostatného knižního vydání. Hlavním hrdinou knihy je automobilový závodník Kaie, jehož milenka trpí tuberkulózou. Toto dílo má jako některá další autorova díla i svou zfilmovanou verzi s názvem *The Other Love*.

⁴⁵ Neorealismus je definován jako tendence projevující se v umění jako realistický, drsný pohled na skutečnost. V dílech zaměřených neorealistickeý se často řeší sociální problémy. Tato tendence byla typická hlavně pro literaturu fašistickeého období.

Velmi známým dílem je román *Cesta zpátky* (1931), který popisuje poválečnou situaci v Německu. Hlavními motivy díla jsou hlad, bída, nepokoje, zločinnost, černý obchod a vztahy mezi lidmi. Také je v něm popisováno, jak se k vojákům v poválečném Německu přistupovalo a jak oni nerespektovali žádné autority, kromě těch vojenských. Toto dílo volně navazuje na román *Na západní frontě klid*.

Následným románem jsou *Tři kamarádi*, ve kterém autor popsal tři nejdůležitější věci v jeho životě. Jsou jimi láska, přátelství a automobily. Hlavními hrdiny jsou Patricie Hollmannová, která má charakterovou podobnost s jeho první manželkou⁴⁶ a Robert Lohkamp, ve kterém zase poznáváme určitou podobnost s autorem. Patricie Hollmannová má v tomto románu všechny vlastnosti, kterými by měla žena dle Remarqua oplývat. Jsou jimi krása, chytrost, vášnivost a věrnost. Román vyšel roku 1937.

Všechny romány Remarqua nesou autobiografické prvky. Autor jimi vždy reaguje na dobu, která ho nějakým způsobem ovlivnila nebo jejíž okolnosti nutily autora, aby se k ní vyjádřil. Výjimkou nebyl ani román *Vítězný oblouk* (1946). Ten popisuje těžkou situaci uprchlíků z různých států ve Francii. Děj se odehrává v hotelu International⁴⁷ a hlavními hrdiny jsou Joan Madouová, která nese povahové vlastnosti Marlene Dietrichové⁴⁸ a chirurg Ravic, jehož charakter je podobný tomu autorovu. Hlavní hrdina románu je pronásledován gestapem po tom, co uprchl z koncentračního tábora.

Roku 1952 byl vydán autorův další román s názvem *Jiskra života*. Tento román autor napsal na počest své sestry zavražděné nacisty během 2. světové války. Tématem knihy je těžký život vězňů v koncentračním táboře. Aby román mohl vzniknout, čerpal autor informace o koncentračních táborech ze spousty pramenů. Inspiroval se archivními záznamy i výpověďmi skutečných vězňů.

O dva roky později přišel autor s románem *Čas žít, čas umírat*. V něm se voják Ernst Graber zamiluje do židovské dívky, kterou si vezme za ženu. Nicméně se musí vrátit na frontu, kde následně umírá. Některé části knihy musely být změněny kvůli obavě ze špatného přijetí v Německu. Protože právě Německo autor v knize označuje za viníka 2. světové války. Románová upravená verze byla tedy vydána roku 1954. Původní verze byla vydána až v roce 1989.

⁴⁶ Té je také román věnován.

⁴⁷ Ve skutečnosti se jednalo o hotel Ansonia, který sloužil jako útočiště uprchlíků.

⁴⁸ Marlene Dietrichová byla jednou z mnoha lásek slavného autora. Jejich vztah byl však velmi komplikovaný nejen kvůli její bisexualitě, což Remarque velmi těžce nesl, ale i kvůli málo opětované lásce této ženy.

Dalším dílem je *Černý obelisk*, román vracející se do dvacátých let dvacátého století. Nese autobiografické prvky z období autorova života, kdy střídal řadu povolání. Ukazuje počátky fašismu a antisemitismu v jeho rodné zemi. V některých částech knihy se objevuje humor a sarkasmus, což bylo do té doby pro autora netypické. Toto dílo vyšlo roku 1956.

Mezi další autorova díla patří *Nebe nezná vyvolených* (1961), *Noc v Lisabonu* (1962) nebo *Miluj bližního svého* (1941).

Posledním dílem je *Zaslíbená země*. Toto dílo vyšlo posmrtně roku 1971. Děj je zasazen do New Yorku a hlavní hrdinkou je Marie Fiola, připomínající svými vlastnostmi Natashu Paleyovou⁴⁹. Zemí zaslíbenou se v tomto případě myslí právě Spojené státy americké, které autor považoval za bezpečné útočiště.

Skoro žádné autorovo dílo nebylo v Německu kladně přijato. Literární kritici vyčítali Remarquovi jeho pro ně bezstarostný život v zahraničí a také častá témata jeho děl, ve kterých bylo dle jejich názoru Německo vykreslováno ve špatném světle. Ve světě na to však měli názor jiný a Remarque je i dnes považován za jednoho z největších a nejvýznamnějších autorů.

4.2 Henri Barbusse

4.2.1 Život

Henri Barbusse se narodil v Asnières, v obci nedaleko Paříže, 17. května 1873, do rodiny dramaturga a novináře Adriena Barbusse. Matka Henriho zemřela, když mu byly 3 roky. Měl ještě sestru Helenu, kterou vzal otec společně s ním po smrti matky do Paříže.

V Paříži Henri navštěvoval vysokou školu, na které se zajímal převážně o literaturu a filozofii. Po vystudování vysoké školy se stal spisovatelem z povolání a navázal styky s ostatními francouzskými autory, jako byl např. Marcel Proust nebo Fernand Gregh. Také se aktivně angažoval v politice.⁵⁰

Henri začal psát již od útlého věku. Zpočátku našel oblibu v poezii. Jeho rané básně nesou stopy smutné touhy po kráse života. Básník tuto krásu však ve světě nenalézal a rozhodne se to změnit prostřednictvím pravdy. Tématem básní je dělnická třída, což napovídá autorův celoživotní zájem o proletářství a komunismus.⁵¹

Zprvopočátku byl však humanistou a pacifistou.⁵²

⁴⁹ Opět se jednalo o Remarquovu milenkou.

⁵⁰ BRETT, Vladimír. *Henri Barbusse a ohlas jeho díla a činnosti u nás*. Praha: Orbis, 1955, s. 7.

⁵¹ Tamtéž, s. 8.

⁵² DUCLOS, Jacques, FRÉVILLE, Jean. *Henri Barbusse*. Praha: Československý spisovatel, 1950, s. 13.

Za svůj život vystřídal řadu povolání. Působil jako ministerský úředník, redaktor časopisů, literární kritik a samozřejmě spisovatel.⁵³

Na přelomu 19. a 20. století se poměry ve Francii výrazně zhoršily. Dělnická třída byla velmi utlačovaná, což zapříčinilo výrazný odpor. Na její straně stáli i mnozí kulturně angažovaní. Mezi ně patřil právě i Henri Barbusse, výrazně inspirovaný Émile Zolou a jeho politickou aktivitou, ale nejenom jí.

Jeho román *Peklo*, vydaný roku 1908, je proto psán v duchu naturalismu, směru, v němž tvořil právě Émile Zola. Toto dílo nese prvky lyriky a filozofie. Opět se zde setkáváme s kritickým pohledem na tehdejší společnost, nad kterou se hlavní hrdina zamýšlí. Dílo vzbudilo u představitelů francouzské kultury velkou pozornost.⁵⁴

Roku 1914 se stal ve svých 41 letech dobrovolníkem francouzské armády v 1. světové válce, protože byl vždy zastáncem míru a chtěl za něj bojovat i přes své zdravotní problémy. Četa, jíž byl součástí, působila na řece Aisně, v kraji Soissonnais, Artois atd. Stejně jako Erich Maria Remarque, Henri Barbusse šel na frontu s určitým přesvědčením a s určitými očekáváními. Realita války mu však otevřela oči. Všechny jeho postřehy z ní, jeho zážitky, utrpení můžeme vyčíst z dopisů, které psal své ženě Hélyoně, tu si vzal v roce 1898.

Byl velmi obětavým a nebojácným vojákem. Na frontě trpěl řadou onemocnění, zejména úplavicí a plicními onemocněními, a musel být převezen do bezpečí, po uzdravení se však vždy na frontu vrátil. Ve válce tak Henri nepoznal jen boje na frontě, např. v roce 1916 onemocněl tuberkulózou a musel být evakuován do nemocnice, zde poznal podmínky raněných.

Válkou se Barbusse ještě více utvrdil ve svých názorech na vládnoucí strany a buržoazii. Tvrdil, že jejich chamtivost a sobeckost umlčela zbytečně miliony životů a že oni sami ze strachu by se takovému nebezpečí nikdy nevystavili.

Právě zážitky z války daly vzniknout Barbussovu nejznámějšímu a nejvýznamnějšímu dílu. Román *Oheň* vznikl ze zápisků, které si Barbusse za dobu strávenou ve válce dělal.⁵⁵ (Více v kapitole „*Oheň*“.)

Jako reakci na úspěch této knihy založil Henri Barbusse „Republikánský svaz bývalých bojovníků“, který bojoval za mír ve světě. K tomuto svazu později založil také hnutí a revue nesoucí název *Clarté* (v češtině *Jasno*, dle jednoho z jeho děl – viz kapitola *Tvorba*). Toto hnutí se opět zaměřovalo na sociální otázku ve světě a bojovalo za rovnoprávnost a proti militarismu. Stejně jako většina aktivit Henriho Barbusse, i hnutí se setkala s velkým odporem, ale na

⁵³ BRETT, Vladimír. *Henri Barbusse a ohlas jeho díla a činnosti u nás*. Praha: Orbis, 1955, s. 9.

⁵⁴ Tamtéž, s. 10–11.

⁵⁵ Tamtéž, s. 12–15.

druhou stranu bylo také vřele přijato skupinami podobného smýšlení, jako měl autor sám. Členy hnutí byli například Paul Vaillant-Couturier, George Bernard Shaw nebo Thomas Hardy.⁵⁶ Přívrženci tohoto hnutí v Československu byli kupříkladu Josef Hora, Ivan Olbracht, Stanislav Kostka Neumann, Helena Malířová nebo Fráňa Šrámek.⁵⁷

O boji proti „jeho“ nepřátelským třídám také svědčí výbor *Slova bojovníka*, v němž se opírá proti imperialistickému uspořádání společnosti ve světě.⁵⁸

Roku 1922 vstoupil Henri Barbusse do komunistické strany a stal se jejím velmi aktivním členem. Působil například na Balkáně, kde se účastnil bojů proti Bílému teroru.⁵⁹ Založil několik výborů na ochranu obětí.⁶⁰

V roce 1927 navštívil Henri Barbusse Sovětský svaz. Důvodem jeho návštěvy byl obdiv k této zemi, protože byl velkým přívržencem ideje, která se nejvíce rozmohla právě tam. V Moskvě se stal představitelem Mezinárodní unie revolučních spisovatelů.

Po neúspěchu s časopisem *Clarté* založil v roce 1928 týdeník *Monde*. O čtyři roky později vydává dílo *Zola*.⁶¹

Ve stejném roce je založeno revue *Commune*, které sloužilo Sdružení revolučních spisovatelů, do kterého se řadili právě Henri Barbusse, Paul Vaillant-Couturiere a další.⁶²

V letech, kdy se Hitler společně se svou ideologií dostával v Německu k moci, stal se Barbusse odpůrcem fašismu a přívrženců jmenovaného. Byl členem světového výboru proti válce a fašismu. Stoupenci tohoto výboru se báli další války, která měla vzniknout ze stejného důvodu jako válka předchozí, z touhy vládnoucích vrstev po moci. Orgán se stal velmi úspěšným.⁶³

Své názory na válku a fašismus odjel prosazovat i do Spojených států amerických v roce 1933. Zde založil Americkou ligu proti válce a fašismu.

⁵⁶ BRETT, Vladimír. *Henri Barbusse a ohlas jeho díla a činnosti u nás*. Praha: Orbis, 1955, s. 22–24.

⁵⁷ Henri Barbusse životopis. Databáze knih. *Knihy. Databáze knih* [online]. Copyright © 2008 [cit. 27. 03. 2021]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/henri-barbusse-800>.

⁵⁸ BRETT, Vladimír. *Henri Barbusse a ohlas jeho díla a činnosti u nás*. Praha: Orbis, 1955, s. 22–24.

⁵⁹ Bílý teror může být definován jako násilí páchané kontrarevolucionáři. Bílý teror nastal v mnoha státech, například na Taiwanu nebo v Maďarsku. V tomto případě se však jedná o Bílý teror probíhající v Rusku jako reakce na Rudý teror vedený bolševiky.

⁶⁰ DUCLOS, Jacques, FRÉVILLE, Jean. *Henri Barbusse*. Praha: Československý spisovatel, 1950, s. 20–21.

⁶¹ Tamtéž, s. 22–24.

⁶² Tamtéž, s. 24.

⁶³ Tamtéž, s. 25.

Henri Barbusse byl činným do konce života. Stal se například předsedou Mezinárodního sdružení spisovatelů po kongresu v Paříži, kde jedním z hlavních témat byl národ a jeho kultura.⁶⁴

Jeho posledními dvěma akcemi byly zasedání na obranu míru v Paříži, na kterém měl vyzývavý proslov, a zasedání sedmého sjezdu komunistické internacionály v Moskvě. Zde musel být na následky svého chatrného zdraví převezen do nemocnice a jeho stav se rychle zhoršoval. Trpěl rozedmou plic, tuberkulózou, chronickými záněty a kornatěním tepen.⁶⁵

Henri Barbusse zemřel 30. srpna roku 1935. Jeho ostatky byly převezeny z Moskvy do Paříže, kde je pohřben.⁶⁶

Georgi Dimitrov, také zastánce komunistické ideologie a člen komunistické strany prohlásil toto:

„Barbusse jasně pochopil, že umělecká tvorba musí být postavena do služeb pracujícího lidstva, které bojuje o svoje osvobození ze jha kapitálu, a že opravdový umělec nemůže stát stranou tohoto velkého osvobozenického boje.

Jméno Barbusse bude zářit ohnivými písmeny na praporech milionů lidí, kteří bojují proti starému světu – světu vykořisťování, otrokářství a loupežných válek.“⁶⁷

Další z mnoha názorů na Barbusse pronesl Paul Langevin, francouzský fyzik:

„Maje nadání, a více než kdokoli z nás, k myšlení, k výrazu a k činu zároveň, byl více než hlavou, byl inspirovaným vůdcem; hluboce procítil ve svém nitru, ve svém těle, v srdci a duchu hrůzy války, poznal nízkost nebo nesmyslnost jejich příčin a po dvacet let se věnoval celou svou bytostí v neustálém úsilí, které jeho zdravotní stav činil hrdinským, dvojnásobnému úkolu hlásat perem nebo slovem a hájit činem to, o čem byl přesvědčen, že jest pravda.“⁶⁸

4.2.2 Tvorba

Henri Barbusse byl představitelem francouzského realismu a jeho díla nesou prvky naturalismu. Na počátku tvorby se však přikláněl k symbolismu, ale životní zkušenosti mu znemožnily v tomto směru dále pokračovat a odklonil se od něho.

⁶⁴ DUCLOS, Jacques, FRÉVILLE, Jean. *Henri Barbusse*. Praha: Československý spisovatel, 1950, s. 26.

⁶⁵ Tamtéž, s. 27–28.

⁶⁶ Tamtéž, s. 29.

⁶⁷ Tamtéž, s. 30.

⁶⁸ Tamtéž, s. 30–31.

Autorovou prvotinou bylo dílo *Plačky*. Tento lyrický text nese známky autorova dalšího tvůrčího záměru. Je opravdu jen začátkem Barbussovy spisovatelské kariéry. V textu se objevují prvky melancholie, citu a rozčarování.⁶⁹

Autorův první román nesoucí název *Prosebníci* byl vydán roku 1903. Hlavní postavou je chlapec, který v raném věku přijde o matku a otcem je vychováván bez zájmu. Chlapec je tudíž naprosto svobodný, o svoji svobodu však přijde nástupem do školy, na kterou spáchá atentát jako vyjádření vzdoru. Ten je však neúspěšný a hrdina se obrací ke svému nitru, aby uprchl před jasnými zákony společnosti, což v tu dobu byla nesvoboda obyčejných lidí, kteří se museli podříditi vyšší vrstvě. Autorova rozpolcenost z rozvrstvení společnosti se odráží v charakteru hlavní postavy.⁷⁰

Dalším románem bylo *Peklo*. Tento román nese po vzoru Émila Zoly prvky naturalismu. Jako v mnoha autorových dílech, i zde jsou sociální problémy doby. Naturalismus se tu projevuje v samotě člověka, který se nachází v odporně vypadající místnosti, a ve zkažené době.⁷¹

Hlavním hrdinou dalšího románu *Jasno* je Šimon Paulín, úředník, který je odveden na frontu. Během hrůzných válečných zkušeností si uvědomí nespravedlivé rozvrstvení společnosti a je připraven bojovat na straně chudých proti vládnoucím třídám. Toto dílo vyšlo v roce 1919 a úspěchem se rovnalo autorovu románu *Oheň*. Nicméně autor začal na textu pracovat již na frontě. Román *Jasno* je reakcí na boj proti třídám u moci, na individualismus jednotlivce, na budování míru ve světě prostřednictvím spravedlivého uspořádání společnosti.⁷²

Roku 1925 napsal knihu *Souvislosti*, je to dílo historické zaměřující se na celý svět a převážně zlo v něm.⁷³

Dalšími díly autora jsou například *Ježíš*, historická studie která vyšla v roce 1927, nebo sbírka *Různé zprávy*. Skládá se z několika válečných novel a vyšla v roce 1928.

Mezi jedny z posledních děl můžeme zařadit například *Výšiny* a *Rusko*, jež vyšly v roce 1930, a protihitlerovské dílo *Žaluji*, které napsal autor v roce 1932. Ve stejný rok vychází také jeho dílo *Zola*.⁷⁴

⁶⁹ BRETT, Vladimír. *Henri Barbusse a ohlas jeho díla a činnosti u nás*. Praha: Orbis, 1955, s. 8.

⁷⁰ Tamtéž, s. 9–10.

⁷¹ Tamtéž, s. 11.

⁷² BRETT, Vladimír. *Henri Barbusse a ohlas jeho díla a činnosti u nás*. Praha: Orbis, 1955, s. 19–20.

⁷³ Tamtéž, s. 21.

⁷⁴ DUCLOS, Jacques, FRÉVILLE, Jean. *Henri Barbusse*. Praha: Československý spisovatel, 1950, s.

Jeho poslední kniha *Stalin, svět viděný skrze jednoho člověka* vyšla v roce 1935. Kniha, jak sám název napovídá, je o vůdci Sovětského svazu, kterého Henri Barbusse pochopitelně velmi obdivoval. V knize jsou líčeny převážně jeho vlastnosti, názory a zásluhy.⁷⁵

4.3 Ernest Hemingway⁷⁶

4.3.1 Život

Ernest Hemingway je považovaný za jednoho z největších spisovatelů 20. století, který ovlivnil řadu jiných autorů. Jeho dobrodružný život, který ostatním ve svých dílech předkládal, byl však doprovázen skrytými pohnutkami jeho vnitřní osobnosti. Ty ho dovedly až k sebevraždě.

Narodil se 21. července roku 1899 v Oak Park do rodiny lékaře a umělkyně. Pocházel ze šesti sourozenců. Jeho dětství nebylo příliš šťastné a klidné. Jeho rodiče sdíleli odlišné názory na výchovu – zatímco jeho otec byl velmi přísným, ale neschopným se v domácnosti příliš prosadit, výchova jeho matky byla až extrémního rázu. Malý Ernest byl oblékán a vychováván jako děvče a od této výchovy matka neupustila, ani když se stal Ernest dospívajícím. Jeho mužská identita byla silně potlačována, Ernest byl ponižován, což ovlivnilo nejen jeho osobnost, ale i vztah s vlastní matkou. Později se takové dospívání projevilo hlavně v obrovské touze dokázat všem, že je skutečný muž, což dokládají i jeho celoživotní zájmy.

Díky svému otci našel zálibu v lovu a rybaření. Také si užíval čas strávený v přírodě a miloval dobrodružství.

Po ukončení studia na střední škole ve svém rodném městě, kde vynikal ve sportu a literární nauce, začal pracovat jako novinář v *Kansas City Star*.⁷⁷ Zde se naučil i svému následnému spisovatelskému stylu, který je znám pro svůj jednoduchý jazyk a krátké věty.

Po této práci nastoupil jako dobrovolný ošetřovatel k Červenému kříži a byl vyslán na frontu do Itálie v roce 1918. Ve válce byl velice urputný, snažil se být co nejvíce v kontaktu s nebezpečím, proto se dobrovolně hlásil na každou pozici, jež by ho dostala nejbliže k frontě. Působil například jako zásobovatel pro vojáky na frontě. Díky této funkci byl na frontě těžce zraněn a musel strávit tři měsíce v nemocnici.

⁷⁵ BRETT, Vladimír. *Henri Barbusse a ohlas jeho díla a činnosti u nás*. Praha: Orbis, 1955, s. 26.

⁷⁶ Tato podkapitola je čerpána z knihy *Slavní sebevrazi* od Friedricha Weissensteinera.

Citace dle normy: WEISSENSTEINER, Friedrich. *Slavní sebevrazi*. Praha: Ikar, 2002. ISBN 80-249-0098-X.

⁷⁷ V tu dobu byly tyto noviny jedny z nevlivnějších ve Spojených státech amerických.

Po válce se Ernest Hemingway vžil do jakési role válečného hrdiny. Přeháněl ve vyprávění zážitků z války, leccos si vymýšlel pro zaujmutí pozornosti a pro obdiv ostatních. Nicméně válečné zážitky ho značně poznamenaly. Svěтрудné myšlenky zaháněl alkoholem, spánkem a samotou. Stejně jako Erich Maria Remarque i Ernest Hemingway patřil do „ztracené generace“.⁷⁸

Na jeho psaní měla válka také vliv. Zničený, i když navenek hrdinou, ztrácel inspiraci a těžko hledal práci. Nakonec se opět věnoval novinářině, kupříkladu v novinách *Toronto Star*, v jejichž jménu se stal evropským dopisovatelem dokumentárních zpráv a usídlil se ve Francii. Odtud cestoval do různých zemí v Evropě, kupříkladu do Itálie, Švýcarska či Španělska.

Ve Francii se začíná naplno věnovat literárnímu psaní. Ovlivnil ho kruh literátů kolem Gertrude Steinové a také Sherwood Anderson. S oběma svými tvůrčími inspirátory se však později rozešel.

V Evropě našel lásku ke Španělsku a jeho další vášní se staly býčí zápasy. Ty obdivoval kvůli matadorovu balancování mezi životem a smrtí, matador se postavil proti rozzuřenému býkovi, jenž pro autora ztělesňoval právě blížící se smrt. Matador byl pro Hemingwaye symbolem nesmrtelnosti.

Jeho oblibu španělského státu dokazují aktivity, jež vykonával během španělské občanské války. Vedle dobrovolnické činnosti, při které vybíral peníze na zdravotní potřeby a sanitky, se také stal válečným zpravodajem a do Španělska odjel. Psal články o válce a civilním obyvatelstvu, o dopadech této války na španělský národ. Byl velkým odpůrcem fašismu, na jehož hrozbu ve svých člancích upozorňoval.

Do 2. světové války se zapojil také. Na své lodi kroužil kolem karibského území ve snaze upozornit na blížící se hrozbu v podobě německých ponorek. Také se opět jako zpravodaj vydal do Evropy, kde dobrovolně čelil nebezpečí na frontách a opět utrpěl vážná zranění.

Ernest Hemingway vedl velmi aktivní život. Zajímal se o různorodé sporty, jako byl například lov, box, lyžování a rybaření. Právě i těmito sporty se snažil dokázat svému okolí, ale i celému světu svou mužnost a odolnost. Nicméně kvůli této přetvářce před světem, kvůli své dvojí osobnosti, kdy v soukromí byl velmi zranitelný a ve veřejném životě nikoliv, začal trpět depresemi.

Lékem z depresí nebyla u autora ani láska. Byl sice za svůj život čtyřikrát ženatý, manželství však nikdy nebylo šťastné. Ernest Hemingway se k ženám neuměl chovat, pokaždé jim byl nevěrný, jeho vyjadřování lásky bylo spíše rozporuplné, své ženy urážel, a dokonce je

⁷⁸ Tento pojem poprvé užila G. Steinová, přítelkyně E. Hemingwaye, jako reakci na jeho román *I slunce vychází (Fiesta)*.

s jeho osobou spojené i domácí násilí. Paradoxně se však při pocitu samoty utápěl v depresích a jeho družka mu chyběla. Tento vztah k ženám také jasně dokazuje jeho komplikovanou osobnost.

Poslední roky jeho života byly provázeny zdravotními problémy, což bylo způsobeno hlavně zraněními, která za svůj život utrpěl (jako například otřes mozku, zranění ledvin a sleziny, oslepnutí na levé oko a ohluchnutí levého ucha apod.), a životním stylem, který vedl. Kvůli holdování alkoholu měl dlouhodobé problémy s játry. Následně mu jeho psychické problémy postupem času znemožňovaly psát, kvůli čemuž se propadal do větších a větších depresí. Jeho život poté přestal mít smysl a Ernest Hemingway chtěl své trápení ukončit.

O sebevraždu se nepokusil pouze jednou. Poprvé se pokusil zastřelit vlastní zbraní, avšak neúspěšně a byl převezen do nemocnice. Dalším pokusem byl výskok z letadla. Po tomto pokusu spáchat sebevraždu byl umístěn na kliniku pro lidi se sebevražednými sklony. Když se jeho stav zlepšil, byl propuštěn do domácího ošetřování. Nicméně touha po smrti byla natolik silná, že Ernesta Hemingwaye nic nezastavilo.

2. července roku 1961 ve věku dvašedesáti let spáchal sebevraždu ve svém domě v Ketchumu zastřelením.

4.3.2 Tvorba

„Stručně, přesně, stroze, bez jakýchkoli jazykových ozdob: tak bývá charakterizován styl nejslavnějšího amerického spisovatele 20. století. [...] ovládal jako nikdo jiný umění vynechávání, střídání vyprávění podstatných věcí, odstranění citů.“⁷⁹

Jeho tvorbu znatelně ovlivnily zážitky z jeho života. Jeho otec a sourozenci spáchali sebevraždu, proto se ve svých textech často zabývá právě vztahem života a smrti.

Dalším tématem je potom nejistota bytí, jakási pomíjivost života, který může kdykoliv skončit. To si uvědomil během válečných aktivit na frontě, kvůli svému zranění, do té chvíle si neuvědomoval, jak zranitelné lidské tělo může být, a zabýval se spíše jakousi nezdolností lidského ducha.

Ernest Hemingway byl ovlivňován svými životními zážitky, ale také dobou. Proto se inspiroval realismem, který se v tu dobu ve Spojených státech rozvíjel.

⁷⁹ WEISSENSTEINER, Friedrich. *Slavní sebevrazi*. Praha: Ikar, 2002. ISBN 80-249-0098-X, s. 141.

Jeho tvorba může být proto charakterizovaná jako obraz jeho života. Každé dílo, které napsal, nese bezesporu autobiografické prvky. Do hlavních hrdinů vtělil autor sám sebe, v dílech se objevují jeho životní lásky i lidé pro něj jinak důležití.⁸⁰

Mezi jeho prvotiny patří díla *Tři povídky a deset básní* nebo následně soubor povídek *Za našich časů*. Povídky nesou motivy šťastného dětství a dospívání, jež jsou nahrazeny hrůznými zážitky z války. Mezi další povídkové soubory pak patří *Muži bez žen* a *Vítěz nebere nic*. Povídky jsou v jeho tvorbě důležitou částí. Převážně díky nim je známá jeho „metoda ledovce“, což znamená, že pravý smysl díla je skrytý v kontextu a čtenář se ho musí dopátrat sám. V takovém případě proto nemusí být dílo nikterak dlouhé, je zbaveno stylistiky, subjektivnosti a děj není zcela důležitý.

Ernest Hemingway psal i díla, jež se silně dotýkají jeho zálib. Kniha *Smrt odpoledne* se věnuje býčím zápasům, *Zelené pahorky africké* vykládají o loveckých zážitcích z afrického safari.

Prvním slavným románem z jeho tvorby je *Fiesta*. Toto dílo vypráví o generaci, která se svým bujarým životem snaží zahnat vzpomínky na válku.

Dalším populárním dílem je poté román *Komu zvoní hrana*, ve kterém se hlavní hrdina dostává do vnitřního konfliktu se sebou samým, protože váhá, zda si má sáhnout na život sám nebo to přenechat nepřátelům, kteří se k němu blíží. Polemizuje nad smrtí, nechce se zabít sám, protože tento akt vykonal také jeho otec a on nechce dopadnout stejně. Obecný příběh této knihy je o bojích za španělské občanské války. Příběh hlavního hrdiny, amerického učitele a dobrovolníka ve válce, a jeho úskalí na frontě je doplněno milostným příběhem jako i v ostatních románech. V tomto románu se také objevují antifašistické reakce.

Za své poslední dílo, které je považované za jedno z nejvýznamnějších jeho tvorby, získal Nobelovu cenu. Jedná se o novelu *Stařec a moře*, která je o vytrvalosti člověka, o jeho boji s přírodou a o vítězství, které ale nakonec vůbec nic neznamena.⁸¹

⁸⁰ WEISSENSTEINER, Friedrich. *Slavní sebevrazi*. Praha: Ikar, 2002. ISBN 80-249-0098-X, s. 138–154.

⁸¹ MANSEROVÁ, Eva. Ernest Hemingway. In JERÁB, Zdeněk, et al. *Slovník spisovatelů: Spojené státy americké*. Praha: Odeon, 1979, s. 309–315.

5 Prvky časoprostoru ve vybraných románech⁸²

První z těchto románů nese název *Na západní frontě klid*⁸³. Vedle základního příběhu autor v knize popisuje své vlastní zážitky z 1. světové války. Můžeme tedy tvrdit, že jeho dílo přesně odráží tehdejší reálný život.

Hlavní postavou je Paul Bäumer⁸⁴, který nás provází celou knihou. Popisuje jak zážitky z výcvikového tábora, tak i zážitky z fronty. Válečné události jsou doplněny o názory Paula a jeho přátel na válku. V díle se proto setkáváme s prožíváním vnějším i vnitřním. Válka je v románu postavena do popředí a její důležitost zastíňuje všechny hodnoty lidí, kteří neválčí. Dílo je výpovědí mladé generace, jež se ztrácí v reálném světě, protože nic jiného než boj nezná. Tento román proto naznačuje těžký život mladíků, kteří měli po válce velký problém se začleněním do společnosti.⁸⁵

Dalším dílem je román *Oheň*⁸⁶, jenž vznikl ze zápisků, které si Henri Barbusse za dobu strávenou ve válce dělal. Zážitky velmi realisticky popisoval. Nejprve bylo dílo po částech vydávané v časopise *L'Ouvre*, následně pak vyšlo knižně. Dílo se nevyhnulo cenzuře a autorovi byly zasílány výhrůžné zprávy. Nicméně i přes to byl o dílo již od počátku obrovský zájem, což dokládá i cena bratří Goncourtů, kterou za něj autor dostal. Román si získal řadu příznivců, což dokládaly dopisy, které dostával od vojáků, rolníků a jiných. Čtenáře a kritiky zaujala hlavně forma, jakou byla kniha napsána. Forma deníku plní hlavně dokumentární funkci.

O tuto formu autorovi však nešlo. Chtěl jen reálně popsat situace, v nichž se ve válce ocitl, a také svou reakci na ně, ale formou uměleckou. V knize se setkáme i s filozofickými úvahami nad danou skutečností a návrhy na řešení. Nejsou zde však pasáže, v nichž se zamýšlí jen autor, zamýšlejí se zde také jeho přátelé z fronty. Kniha také obsahuje části básnický popisující zbraně, počasí a krajinu fronty. Henri Barbusse v románu také apeluje na sociální rovnost. Proč by měli bojovat zrovna ti, kteří bojují, a ne ti, kdo o válce pouze jednájí?⁸⁷

Tím autor přišel na důvod válčení. Dle něho jsou hlavním problémem třídní konflikty.

⁸² Veškeré poznatky této kapitoly jsou čerpány z vybraných románů. Citace dle normy je uvedena u každého titulu.

⁸³ REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4223-0.

⁸⁴ V této postavě se odráží sám autor Erich Maria Remarque.

⁸⁵ MAREŠ, Petr. Remarque, Erich Maria: Na západní frontě klid. In MACURA, Václav et al. *Slovník světových literárních děl*. Praha: Odeon, 1989, s. 174–175.

⁸⁶ BARBUSSE, Henri. *Oheň: deník bojového družstva*. Praha: Naše vojsko, 1989.

⁸⁷ BRETT, Vladimír. *Henri Barbusse a ohlas jeho díla a činnosti u nás*. Praha: Orbis, 1955, s. 15–18.

Posledním dílem, na které je v této práci kladen zřetel, je román *Sbohem, armádo!*⁸⁸ „Příběh romantické a tragicky končící lásky poručíka amerického ambulantního sboru Henryho Fredericka a anglické ošetřovatelky Catherine se rozvíjí uprostřed válečného běsnění [...]. Frederick odsuzuje válku jako nesmyslná jatka, kde prostí lidé pokládají životy za cizí zájmy, za zájmy mocných, a proto z ní prchá.“⁸⁹ Tak je popisován jeden z nejslavnějších románů Ernesta Hemingwaye.

Čas v těchto válečných románech není přesně specifikován. Všechna tři díla jsou psána chronologicky, znamená to tedy, že veškeré události mají časovou posloupnost.

Zatímco čtenář vnímá dílo právě z hlediska této kompozice – nahlíží na události jako na po sobě jdoucí – postavy ve všech třech dílech prožívají čas dvojí. Čas strávený na frontě a v zázemí postavy vnímají jako cyklický. Každý den je totiž stejný, každý den se opakuje. Život vojáka se dostal do jakéhosi stereotypu: „Čas, který ubíhá, se zračí v tvářích umírajících, házíme do sebe žvance potrav, utíkáme, vrháme, střílíme, zabíjíme, poleháváme, jsme slabí a otupělí, drží nás při životě jen to, že jsou mezi námi ještě slabší, ještě otupělejší, ještě bezmocnější, kteří na nás hledí vyjevenýma očima jako na bohy, jež občas dokážou uniknout smrti.“⁹⁰ Tento názor nesdílí pouze Erich Maria Remarque, ale i zbylí dva autoři.

Naopak jejich čas strávený například ve Švýcarsku nebo v domovině vojáka, zkrátka mimo frontu (obojí specifikováno dále) vnímají (a my ho můžeme definovat) jako čas lineární. Zde se opět můžeme setkat s rozdílem mezi hlavními hrdiny příběhů. V díle *Sbohem, armádo!* si hlavní postava čas ve Švýcarsku velmi užívala: „Žili jsme si skvěle. Užívali jsme si ledna a února a zima byla nádherná a my byli šťastní.“⁹¹ Naopak román *Na západní frontě klid* nám nabízí jiný pohled na toto prožívání času. Hlavní hrdina nechce být ve světě, který nezná, zvykl si na frontu a na stereotyp, který to obnáší. I když je doma, stejně se myšlenkami vrací ke svým přátelům. „Pořád musím myslet na Katzu a Alberta a Müllera a Tjadena, co asi dělají? Možná teď dřepí v kantýně nebo překonávají průplav – ale už brzy budou muset zase na frontu.“⁹²

Dle Remarqua válka sice trvala „jen“ čtyři roky, nicméně čas, který mladí vojáci ve válce strávili, připodobňovali k celé věčnosti. Připadalo jim, že nic jiného než válku nemají a

⁸⁸ HEMINGWAY, Ernest. *Sbohem, armádo!* Praha: Odeon, 2015. ISBN 978-80-207-1643-9.

⁸⁹ MANSEROVÁ, Eva. Ernest Hemingway. In JERÁB, Zdeněk, et al. *Slovník spisovatelů: Spojené státy americké*. Praha: Odeon, 1979, s. 311.

⁹⁰ REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4223-0, s. 87.

⁹¹ HEMINGWAY, Ernest. *Sbohem, armádo!* Praha: Odeon, 2015. ISBN 978-80-207-1643-9, s. 292.

⁹² REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4223-0, s. 109.

neznají, šli do války jako mladí a dle jejich slov odcházeli jako starci.⁹³ „Železné mládí! Žádnému z nás není víc jak dvacet, ale mládí máme už dávno za sebou! Stali se z nás starci!“⁹⁴

Všechny tyto válečné romány se odehrávají za 1. světové války na odlišném místě, ale ve stejném prostředí. První zmíněný román popisuje frontu německou, ostatní dva popisují italskou (v díle *Sbohem, armádo!*) a francouzskou (v románu *Oheň*). Liší se sice svými podprostory, nicméně největší důraz se klade na právě území válečná – na frontu a zázemí –, jež tvoří hlavní prostory románů. Jejich popisem se od sebe tolik neliší. V každém z nich jsou popisovány temné zákopy s ostnatými dráty jako ochrana proti nepřátelům.⁹⁵

Dle Henriho Barbusse je fronta síť mnoha zákopů a krytých chodeb, jež dávají vojákovi prostor pro snazší pohybování mezi bojovými liniemi. U ostatních autorů se takto přesný popis nevyskytuje, nicméně si myslím, že díky situaci, která se stane vojákům v Barbussově *Ohni* (při průchodu svým zákopem překročili mezinárodní linii a vyskytli se na území nepřítele), byl systém této struktury na obou stranách velmi podobný.

„V úseku pluku je patnáct úseků [...] zákopů; jedny jsou opuštěné, zarostly již opět trávou a jsou skoro zasypány, druhé jsou udržovány v dobrém stavu a hemží se lidmi. Tyto rovnoběžné zákopy jsou spojeny nespočetnými chodbami, které se točí a tvoří zákruty jako staré uličky. Tato síť je ještě hustší, než si myslíme, třebaže v ní žijeme. Na pětadvacet kilometrů šířky, které tvoří frontu naší armády, připadá tisíc kilometrů vyhloubených zákopů, spojovacích chodeb a podkopů.“⁹⁶

Na každé straně byly taktéž užity plyny, kulometry, letadla, světlice pro lepší orientaci v terénu v noci, granáty, bodáky, tanky, které se staly velmi obávanou zbraní, nebo například pozorovací balóny, jež kontrolovaly nepřátelské linie. Takový byl pohled všech tří autorů. Remarque a Barbusse poté své fronty popisují opravdu jako drsné, plné hrůzy, násilí a krve. Nicméně i tyto popisy se od sebe v něčem liší. Zatímco v knize *Na západní frontě klid* jsou fronty popisovány až baladicky a autor využívá melodické prvky pro definování: „Pro mě je fronta něco jako přízračný, strašidelný vír. I když je člověk ještě daleko od jeho středu, v tiché, klidné vodě, přece už cítí jeho magickou sílu, která ho přitahuje; pomalu, neodolatelně, že ani není schopen se příliš bránit“⁹⁷, v díle Henriho Barbusse je znázornění mnohem realističtější, místo tajemné atmosféry ji definuje jako velmi tíživou, plnou zbraní a masakru.

⁹³ Zbylí dva autoři tuto problematiku blíže nespécifikovali.

⁹⁴ REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4223-0, s. 16.

⁹⁵ V díle *Na západní frontě klid* je dokonce jedna část věnována právě výstavbě zákopů s upevňováním ostnatých drátů.

⁹⁶ BARBUSSE, Henri. *Oheň: deník bojového družstva*. Praha: Naše vojsko, 1989, s. 28–29.

⁹⁷ REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4223-0, s. 39.

„A smršť ohně a železa zuří dál se zarputilou jednotvárností: hvízdají a vybuchují šrapnely, nabité kovovou a zběsilou duší, hřmí těžké granáty, jako když se rozjetá lokomotiva roztříští o zed', jako když se celé náklady kolejnic nebo ocelových travers řítí z nějakého svahu. Atmosféra, zmítaná těžkými proudy vzduchu, se stává neproniknutelnou a nedýchatelnou; a kolem dokola pokračuje masakrování země, stále hlouběji, stále úplněji.“⁹⁸

Namísto toho Ernest Hemingway ve svém díle popisuje frontu dokonce jako romantickou, což se může jevit jako protiklad předchozím tezím. Avšak autor zde pouze porovnává svou frontu s ostatními válečnými územími. Zatímco v obou dalších případech je v dílech znázorněna fronta a vojáci v prvních liniích, zde je válečné území bráno pouze jako vedlejší, ne tak drsné.

„Tady je fronta romantická', řekl jsem. ... ,Ano', řekla. ,Lidé si nedovedou představit, jak to vypadá ve Francii. Kdyby dovedli, nemohlo by to jít takhle dál. Neměl žádnou sečnou ránu. Roztrhalo ho to na kousky.“⁹⁹

Prostor válečných zákopů po bojích poté vypadal jako zpustošená země plná mrtvých. V zemi byly krátery od granátů, na zemi byly rozházené věci vojáků (náradí, zbraně, jídlo a oblečení). Ostané dráty na určitých místech chyběly nebo byly silně poničené, chodby a úkryty zasypala hlína. Atmosféra těchto bojišť se jevila naprosto bez života. Tam, kde dříve bývala pole, byla jen rozervaná půda. Mrtvá těla byla naprosto zbídačená a páchla hnilobou. Toto je pohled Barbusse, Remarque se na to však dívá stejně.¹⁰⁰

„V zemi je tolik mrtvých, že když se půda sesuje, objeví se utržené nohy, napůl oblečené kostry a celé hromady lebek [...]. V této půdě je několik vrstev mrtvých a na mnoha místech vyhodily granáty nejstarší vrstvy navrch a rozházely je přes čerstvé. Dno strže je úplně vystláno kusy rozmlácených zbraní, prádlem a různým náčiním. Šlapeme po střepinách granátů, po železe, po chlebech [...]. Misky, krabičky konzerv, přilby jsou proraženy a provrtány kulkami; řekl bys, že jsou to cedníky všech možných forem; i rozmetané kůly, které tu zbyly jsou posázeny malými otvory. Zákopy, které probíhají tímto údolím, vypadají jako seismické trhliny; zdá se, že na tyto zříceniny po zemětřesení byly vysypány celé řůry nejpodivnějších předmětů. A i tam, kde nejsou mrtví, země sama je mrtvolná.“¹⁰¹

⁹⁸ BARBUSSE, Henri. *Oheň: deník bojového družstva*. Praha: Naše vojsko, 1989, s. 172.

⁹⁹ HEMINGWAY, Ernest. *Sbohem, armádo!* Praha: Odeon, 2015. ISBN 978-80-207-1643-9, s. 26.

Tomuto textu předcházela rozhovor, v němž mladá dívka hovoří o svém mrtvém milém. Měla bláhovou představu o tom, že on se jako voják zraní pouze sečnou ránou a dostane se do lazaretu zmiňované.

¹⁰⁰ V Hemingwayově díle není popsáno.

¹⁰¹ BARBUSSE, Henri. *Oheň: deník bojového družstva*. Praha: Naše vojsko, 1989, s. 213–214.

Dalším rozdílem poté je, že v díle Hemingwayově vojáci bojovali v horách, kdežto ve dvou zbylých románech na bojových polích.¹⁰² Hemingway tento prostor boje popisuje jako místo horských hřebenů, hor, které jsou pokryty lesem, kamenitou půdou a sněhem, a údolích mezi nimi, ve kterých si vojáci staví své úkryty. Tento prostor je následně doplněn o maskované tunely, kryty pro vojáky.

„Silnice šplhala strmě vzhůru a hned nato klesala sem tam mezi kaštanovými lesy, až se konečně ustálila a pokračovala souběžně s horským hřebenem. Bylo vidět dolů mezi lesy a hluboko pod námi jsem zahlédl stužku řeky, která se leskla ve slunci a oddělovala obě armády. Ujížděli jsme po hrubé nové vojenské silnici, táhnoucí se pod hřebenem hory, a já se podíval k severu na dvě horská pásma, zelená a tmavá až k čáře, kde začínal sníh, a nad ní bílá a ve slunci líbezná. [...] Jeli jsme tím slaměným tunelem pomalu a dostali jsme se ven na holé prázdné místo, kde bývala železniční stanice. Silnice se tu táhla pod úrovní řeky a po celé délce té snížené silnice byly v břehu vykopány díry a v nich pěchota. Slunce zapadalo, a když jsem se za jízdy podíval nahoru přes břeh, uviděl jsem na kopci na druhé straně rakouské pozorovací balony [...].“¹⁰³

Tento prostor působí z popisu celkově velmi klidně, avšak pro válčení je hornaté území velmi složité. V díle je popisováno, že veškeré vojsko se soustředí na území obklopeném řekou a míří na nepřítele směrem vzhůru. Silnice v horách jsou poté využívány pouze pro převoz vojáků na frontu a raněných z ní.

Zajímavý je také pohled na vojáky a na jejich chování v době boje.

Dle Henriho Barbusse a Erich Maria Remarqua (v díle Ernesta Hemingwaye toto nebylo specifikováno) se vojáci v bojových liniích měnili. Přestali uvažovat o svých činech, poslouchali rozkazy a jimi se řídili. Když vybíhali ze zákopů do útoku, nepřemýšleli nad smrtí nebo nad činem, který se chystali spáchat. Byli poháněni pudem sebezáchovy, jejich myšlenky se zaobíraly pouze touhou přežít.

„Ať odjíždíme navztekaní nebo dobře naložení, jakmile se ocitneme v pásmu, kde začíná fronta, stanou se z nás dvounohá pudová zvířata.“¹⁰⁴

„Měníme se v nebezpečná zvířata. Nebojujeme, jenom se půdově bráníme vlastní zkáze. Granáty neházíme na lidi, na ně v tu chvíli vůbec nemyslíme – tam odnaproti se za námi žene

¹⁰² Jejich podoba je popsána výše.

¹⁰³ HEMINGWAY, Ernest. *Sbohem, armádo!* Praha: Odeon, 2015. ISBN 978-80-207-1643-9, s. 49–51.

¹⁰⁴ REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid.* Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4223-0, s. 40.

běsnící smrt, má ruce a přilby, [...] máme šílený vztek, už neležíme bezmocně a nečinně na popravišti, teď můžeme ničit a zabíjet, abychom se zachránili a pomstili.“¹⁰⁵

Vojáci tedy nebojovali proti vojákům. Vrhali se do boje proti něčemu, co by jim mohlo vzít život. Pokud by oni nezabýjeli, byli by zabiti. To byl v tu chvíli jejich pohled na situaci. Proto jim nezbývala jiná možnost. Jejich mysl byla nastavena tak, že i kdyby proti nim běželi jejich milovaní, vrazili by jim kudlu do srdce. Pro záchranu života se v tu chvíli řídili svými základními pudy, to byla jediná šance na přežití.

„Jsou to prostí lidé, kteří se stali ještě prostšími a v nichž přirozeně zesílily toliko prvotní pudy: pud sebezáchovy, sobectví, houževnatá naděje, že všechno přežijí, a radost z jídla, pití a spánku.“¹⁰⁶

Ve všech třech románech je popsáno zázemí front z hlediska místa odpočinku či zdravotnických stanovišť.

Henri Barbusse ve svém díle popisuje obvaziště na frontě – to je situováno ve spleti zákopů. Na tomto místě se vyskytovala spousta lidí s nejrůznějšími zraněními, která utrpěli během drsných bojů ve válečném poli. Ti, jejichž zranění byla příliš velká, v těchto částech zákopů umírali, proto na zemi leží mnoho mrtvých. Bohužel zraněných bylo příliš, proto každý na své ošetření musel čekat.

„Docházíme k uzlu spojovacích zákopů. [...] Síť spojovacích zákopů je čím dál tím těsnější a davy muži, kteří se ze všech bodů úseku hrnou k obvazišti, rostou a hromadí se v hlubokých cestách. Ponuré uličky jsou vroubeny mrtvolami. [...] Těla, celá pokrytá hlínou, jsou na těch místech skrčena, s bradou až u kolen, nebo jsou opřena o stěnu a stojí němě jako jejich pušky, jež čekají vedle nich.“¹⁰⁷

V díle Ernesta Hemingwaye je popisován polní lazaret, jenž úzce koresponduje s pohledem Ericha Maria Remarqu.

„Pokoj byl dlouhý, po pravé straně měl okna a na vzdáleném konci dveře, které vedly na ošetřovnu. Řada postelí, v níž byla i moje, stála čelem k oknům, a jiná řada, pod okny, stála čelem ke stěně. [...] Když měl někdo umřít, postavili kolem postele zástěnu, aby ho člověk neviděl umírat [...]. Když člověka zvedli z postele a nesli na ošetřovnu, měl rozhled z okna a na zahradě uviděl čerstvé hroby.“¹⁰⁸

¹⁰⁵ REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4223-0, s. 75.

¹⁰⁶ BARBUSSE, Henri. *Oheň: deník bojového družstva*. Praha: Naše vojsko, 1989, s. 43.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 219.

¹⁰⁸ HEMINGWAY, Ernest. *Sbohem, armádo!* Praha: Odeon, 2015. ISBN 978-80-207-1643-9, s. 78.

Z ukázky jasně vyplývá, že pacientů v polních lazaretech bylo velmi mnoho. Většinou byly místnosti se smrtelně zraněnými a zraněnými lehčeji odděleny, v tomto případě však ne. Zranění leželi v jednom podlouhlém pokoji, v němž se nacházelo mnoho postelí. Také je zde popsán prostor před polní nemocnicí. Tam se začal tvořit hřbitov s hroby právě zemřelých.

Vedle těchto hlavních prostorů se v dílech objevují i podprostory. Právě díky nim se od sebe díla více odlišují. V Hemingwayově díle *Sbohem, armádo!* je popsán útěk důstojníka přes italské hranice do Švýcarska, v němž se následně usadil se svou dívkou. Místo jejich útočiště ve čtenáři vzbuzuje klid a mír. Po prožitém utrpení našli menší dům u Montreaux. Jejich výhled spočíval na jezero, uprostřed něhož se nacházel malý ostrůvek, na vinice a pole. To vše bylo ohraničeno horami, mezi nimiž protékala řeka Rhône.

„Před domkem, kde jsme bydleli, spadala hora příkře na malou planinku u jezera a my sedávali na verandě domu na slunci a dívali se na zákruty cesty, vedoucí dolů po svahu hory, na terasovité vinice na svahu nižší hory, na révu, teď na zimu úplně odumřelou, na pole, rozdělena kamennými zídkami, na domy pod vinicemi v městě na úzké pláni podél břehů jezera. Na jezeře byl ostrov s dvěma stromy a ty stromy vypadaly jako dvojitá plachta rybářského člunu. Na druhé straně jezera byly hory ostré a strmé a dole na konci jezera se táhla mezi dvěma horskými hřebeny plochá pláň údolí řeky Rhône [...].“¹⁰⁹

Zdá se, že z tohoto popisu vyzařuje jakási snaha vtisknout krajině nádhernou podobu pohlednice.

Román *Na západní frontě klid* zase nabízí čtenářům možnost nahlédnout do domoviny hlavního hrdiny. Namísto popisu prostoru je v této části však kladen větší důraz na pocity postavy. V tomto světě si připadá cizí, s názory občanů obce nesouhlasí, jelikož oni si válku idealizují. Jediné, co tedy hlavní postava dělá, je, že tráví čas nejraději o samotě a při procházce městem vzpomíná na jednotlivých místech na své dospívání.

„V téhle cukrárně jsme si pochutnávali na zmrzlině a žmoulali svou první cigaretu. V téhle ulici, kterou teď procházím, znám každý dům, obchod se smíšeným zbožím, drogerii, pekárnu.

[...]

Už se tu nevyznám, je to pro mne cizí svět. Jedni se vyptávají, druzí mlčí [...]. Když si je tak představuji v jejich soukromí nebo povolání, tak mě ta vidina neodolatelně přitahuje, chtěl bych také vést normální, každodenní život, zapomenout na válku; ale vzápětí mě ta představa odpuzuje, takový život mi připadá úzkoprsý a přízemní, jak někdo může takhle žít, když tam

¹⁰⁹ HEMINGWAY, Ernest. *Sbohem, armádo!* Praha: Odeon, 2015. ISBN 978-80-207-1643-9, s. 277–278.

venku mezitím sviští granáty a vzlétají světlice, sanitáři odvlékají raněné na stanových dílcích a moji kamarádi se tisknou v zákopech! Lidé tady jsou jiní a já jim nerozumím, na jednu stranu jim závidím a na druhou jimi opovrhují.“¹¹⁰

Touto ukázkou se práce dostává k dalšímu tématu, a tím jsou pocity vojáku během války. Ty se v dílech vybraných autorů liší. Protože zatímco Henri Barbusse a Ernest Hemingway psali o vojácích, kteří měli již nějaký život před válkou, nebo si ho dokázali dobře představit i po ní, Erich Maria Remarque zvolil téma tzv. ztracené generace. Dle autora se právě tato generace života po válce velmi obávala. Chlapci před válkou totiž nepoznali nic jiného než školní léta. Vlivem propagandy se většinou dobrovolně a se zápallem přihlásili do války plni iluzí, o které přišli s prvním dnem ve výcvikovém táboře. Poté se sami pídili po opravdových hodnotách a po skutečném smyslu života. Když tedy poznali, že válka není hrdinství, že je to jen hrůzný počin, upustili od svých prchavých ideálů s jedinou touhou – přežít. Avšak poté začali pochybovat o budoucím životě. Neznali nic jiného než boje, proto se obávali, že pro normální svět nejsou stvořeni.

„Nejsme k ničemu. Válka nás pro všechno dobré zkazila.“ [...] Už nejsme mládež. Už nechceme brát svět útokem. Jsme utečenci. Prcháme před sebou samými. Před svým životem. Bylo nám osmnáct a začali jsme milovat svět a život, ale museli jsme na něj střílet. První granát, jenž dopadl, zasáhl naše srdce. Jsme odříznutí od čínorodosti, snažení, pokroku. Už v to nevěříme; věříme ve válku.“¹¹¹

Ztraceni ve světě přemýšleli nad svým následným postavením. Přišlo jim, že nic takového pro ně není, že jsou ztraceni a bez jisté budoucnosti. Obávali se toho, že na světě nic nemají, jen granáty.

„Starší lidé jsou spojení s tím, co bylo dřív, cítí pevnou půdu pod nohama, mají ženy, děti, povolání a zájmy, které jsou tak pevné, že je ani válka nemůže zpřetrhat. My dvacetiletí však máme jenom rodiče a někteří možná nějaké to děvče. To není mnoho, neboť v našem věku už pouto k rodičům není tak silné a děvčata nás ještě tolik neberou. Kromě rodičů a děvčat toho už mnoho nemáme; snad trochu romantismu, nějakého toho koníčka a školu; dál náš život zatím nedosáhl. Ale ani z toho nic nezbylo.“¹¹²

Posledním příkladem takového uvažování je následující ukáзка:

¹¹⁰ REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4223-0, s. 101–109.

¹¹¹ Tamtéž, s. 60.

¹¹² Tamtéž, s. 17.

„Jsem mladý, je mi dvacet let, ale ze života neznám nic než zoufalství, smrt, strach a spojitost nejnesmyslnější povrchnosti s propastí utrpení. Víím, že národy jsou štvány proti sobě a že se mlčky, nevědomě, pošetile, poslušně, nevině zabíjejí. Vidím, že ty nejchytřejší mozky světa vynalézají zbraně a slova, aby to všechno bylo ještě rafinovanější a trvalo to co nejdéle. A stejně jako já to vidí všichni moji vrstevníci, tady, i tam na druhé straně, na celém světě, prožívá to se mnou celá moje generace. Co udělají naši otcové, až jednou povstaneme, předstoupíme před ně a budeme žádat, aby nám složili účty? Co čekají od nás, až skončí válka? Po léta bylo naším zaměstnáním zabíjet. Bylo by to naše první povolání, první existence. Naše vědění o životě je omezeno na smrt. Co se po tom stane? A co bude s námi?“¹¹³

Právě jejich válečný život zastínil život před ním. A proto, když se tito vojáci vraceli z fronty, jejich domov najednou nebyl domovem. Vše se jim zdálo cizí. Lidé dokázali žít i bez nich, díky čemuž měli pocit, že jsou skutečně nahraditelní.

Tato generace našla jedinou útěchu – tou bylo přátelství. Díky tomu se naučili soudržnosti a spolubojovníci se stali jejich novou rodinou. V ní měli pocit, že na nic v životě nemusí být sami.

Výše již bylo naznačeno, kam postavy v díle *Sbohem, armádo!* a *Oheň* směřují. Henri Barbusse píše o starších vojácích, již něco prožili už před válkou, měli svůj osobní život, rodiny, zázemí, práci i záliby, a k tomu všemu se chtěli po válce vrátit. Ernest Hemingway zase píše o důstojníkovi, jenž se ve válce zamiluje a s nadějí plánuje se svou milou společnou budoucnost. A právě naděje a vzpomínky na život před válkou je udržovaly při životě. Starší vojáci doufali v život, který měli před válkou.

Hrdinu Ernesta Hemingwaye tedy uklidňovala myšlenka na život po válce se svou milou. Čas vyplňoval přemýšlením nad budoucností, nad společným štěstím. Barvitě si kreslil jejich společná léta po válce, což mu dávalo sílu překonat překážky, jež ho na cestě za vytouženými myšlenkami potkávaly.

„Byl bych s ní rád v Miláně. Rád bych se najedl v Cově a vyrazil potom horkým večerem po via Manzoni, na druhou stranu přes kanál, zahrnul podél něho a šel do hotelu [...].“¹¹⁴ Takové a mnohé další myšlenky můžeme najít v díle autora.

Zatímco tady přemýšlela hlavní postava nad budoucností, kterou si však musí nejprve vytvořit prakticky z ničeho, v románu Henriho Barbusse postavy přemýšlely nad budoucností,

¹¹³ REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4223-0, s. 165–166.

¹¹⁴ HEMINGWAY, Ernest. *Sbohem, armádo!* Praha: Odeon, 2015. ISBN 978-80-207-1643-9, s. 43.

kteřá by již měla pevné základy. Postavy totiž chtěly pokračovat v budování svého života přesně tam, kde před válkou skončily.

„Už to vidím, jak se po válce všichni ze Souchezu znovu pustí do práce a do života... To bude něco! Tak třeba starý Ponce, kamaráde, to je číslo! Ten byl tak pečlivej, že zametal v zahradě trávu žíněným smetákem nebo klečel na kolenou a přistřihoval trávnik nůžkami. Uvidíš, že si to zas dopřeje! A co teprve paní Imaginairová, co bydlela v jednom z posledních domků v tu stranu ke Carleurskému zámku, taková silná ženská, vypadala, jako by jezdila po zemi, jako kdyby pod svou širokou, kulatou sukni měla kolečka. Rok co rok porodila dítě. Přesně, jako kdyby to měla nalinkováno: hotová mašina na děcka. Uvidíš, že se zas chytí toho zaměstnání všema deseti.“¹¹⁵

S podprostory, jež byly zmíněny již výše, souvisí také pojmy dynamické a statické postavy. V každém z těchto tří děl najdeme postavy dynamické i ty statické – jsou to takové, jež se vyskytují pouze v některých kapitolách. Můžeme o nic obecně říci, že v dílech jsou zmiňovány s jakousi snahou o popis normálního života občanů, kterých se válka příliš nedotýkala. Jinak řečeno ve statických postavách se zrcadlí „normální“ život lidí za 1. světové války.

V díle *Na západní frontě klid* se setkáváme s hlavní postavou, již je Pavel Bäumer, jenž se svými přáteli zažívá útrapy na frontě. Pavel plní roli postavy dynamické, jelikož se vyskytuje v každé kapitole díla. Statickými postavami mohou být třeba členové Pavlovy rodiny nebo občané jeho domoviny. S těmi se setkáváme jen ve chvíli, když Pavel přijíždí do své rodné obce.

„Vleče mě s sebou do restaurace, ke stolu, kde sedává honorace. Velkolepě mě vítají, jakýsi ředitel mi podává ruku [...]. Páni překypují blahovůlí, proti tomu se nedá nic dělat. Přesto jsem našťvaný a báním o sto šest a rychle do sebe obracím pivo. Okamžitě mi poručí další; tihle páni zkrátka vědí, čím jsou povinováni k vojákovu. Dohadují se o tom, co máme anektovat.“¹¹⁶ V této části můžeme vyčíst, že i když jsou někteří ve válce a nasazují své životy, jiní dokáží jen sedět a bez profesionálního náhledu na danou problematiku stejně dokáží hovořit o zásadních problémech doby, i když je zjevné, že se jich válka nikterak nedotýká.

Hemingwayův román zase popisuje postavy v Miláně, kde zahajoval svou rekonvalescenci po zranění. „Stavil jsem se u holiče, nechal jsem se oholit a odešel jsem domů do nemocnice. [...] Pod jednou arkádou vystřihoval nějaký děda siluety. Zastavil jsem se, abych

¹¹⁵ BARBUSSE, Henri. *Oheň: deník bojového družstva*. Praha: Naše vojsko, 1989, s. 130.

¹¹⁶ REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4223-0, s. 107–108.

se na to podíval. Stály mu zrovna dvě dívky a on vystřihoval jejich siluety najednou, šmikal nůžkami velice rychle a hleděl na ně hlavou na stranu. Dívky se hihňaly.“¹¹⁷ Ve velkoměstech se lidé snažili válku příliš nevnímat. Užívali si běžné každodenní radosti, vykonávali svou stálou práci apod.

Henri Barbusse zase tuto problematiku nahlíží skrze dynamické postavy, jež ztvárňují dvě ženy, manželky vojáků, kterým se dvoří němečtí vojáci. Jeden z vojáků to vidí a je z jejich činů nešťastný, cítí se zrazený. „Viděl jsem ji dobře. Seděla mezi dvěma chlapíky, myslím, že to byli poddůstojníci, a povídali si s ní. A víš co dělala ona? Nic, usmívala se, nakláněla roztomile tvářičku, orámovanou hebkými světlými vlasy [...].“¹¹⁸ Nicméně si poté sám uvědomí, že i lidé za války musí žít, nesmějí jen čekat na dopis, ve kterém jim bude ohlášeno, že jejich milý už nežije. I když s velkým bolem, jednání své drahé pochopí. „,Viš, je ještě mladá, je jí šestadvacet let. Nemůže zapřít svoje mládí; vyrazí to z ní každou chvíli [...]. Abych řek pravdu, nedělá to pro jiné, ale pro sebe. To je život. Ona žije. Ano, žije, v tom je všechno. Nemůže za to, že žije. Či bys snad chtěl, aby umřela? Tak co má dělat? Má snad kvůli mně a kvůli Němcům plakat od rána do večera? Má naříkat? Přece nemůže pořád plakat a naříkat celého půl druhého roku.“¹¹⁹

Posledním důležitým tématem jsou pohledy vojáků na válku. Je velmi zajímavé si uvědomit, že se knihy liší stranou, na které autoři za 1. světové války stáli. Zatímco Erich Maria Remarque bojoval ve jménu Německa, tudíž na straně Centrálních mocností, zbylí dva autoři působili na straně Trojdhody. Přesto však byly jejich pohledy na válku stejné.

V knize *Na západní frontě klid* se píše: „Pouhý rozkaz udělal z těchto tichých postav naše nepřátele; pouhý rozkaz by je mohl změnit v naše přátele. Na nějakém stole ležela listina – podepsalo ji několik lidí, nikdo z nás je nezná – a po celé roky bylo našim nejvyšším cílem to, na čem jinak spočívá opovržení světa a nejvyšší trest.“¹²⁰

Vojáci v románu Ernesta Hemingwaye zase tvrdí: „Je jedna třída lidí, a ta rozhoduje v zemích, kde jsou samí pitomci a nic si neuvědomují a nikdy si nic neuvědomí. Proto máme tuhle válku.“¹²¹

A nakonec *Oheň*: „,[...] Jen s námi se dělají bitvy. My jsme válečný materiál. Válka se skládá jen z masa a duší prostých vojáků. My tvoříme pláne mrtvých a řeky krve, my všichni,

¹¹⁷ HEMINGWAY, Ernest. *Sbohem, armádo!* Praha: Odeon, 2015. ISBN 978-80-207-1643-9, s. 133.

¹¹⁸ BARBUSSE, Henri. *Oheň: deník bojového družstva*. Praha: Naše vojsko, 1989, s. 127.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 129.

¹²⁰ REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4223-0, s. 123.

¹²¹ HEMINGWAY, Ernest. *Sbohem, armádo!* Praha: Odeon, 2015. ISBN 978-80-207-1643-9, s. 55.

ale jednotlivce není ani vidět, ani slyšet, tak ohromný je náš počet. Vylidněná města, zničené vesnice, to je poušť po nás. [...] ,[...] Válka, to jsou národové. Bez nich by nebylo nic, leda nějaký povykování na dálku. Ale národy o ni nerozhodují. Řídí ji páni.“¹²²

Vojáci, již bojovali na odlišných stranách, měli podobné názory na danou problematiku. Ve válce sice bojují celé národy, nicméně v prvních liniích vždy stojí ti nevinní. Podřízení bojují, vládnoucí třídy hájí své zájmy. Vojáci si této nespravedlnosti byli mnohokrát vědomi, mezi sebou mluvili o různých možnostech, které by jejich utrpení skončily. Idealizovali si například myšlenku, že by se vládnoucí třídy a jednotlivci postavili proti sobě, bojovali a vítěz by si uhájil své. I když měli takové názory, i když věděli, že je to nespravedlivé, nemohli se vzdát. Museli dále bojovat, aby ochránili svou zem a své rodiny. Byli si vědomi toho, že poražený národ ztratí vše.

Závěrem kapitoly se dostáváme ke shrnutí času a prostoru v díle.

Autoři se snažili prostor vylíčit s pestrostí. Byl popisován podrobně, avšak spisovatelé svá díla nemohli rozhodně charakterizovat zcela do detailů. Čtenáři si museli leccos domyslet sami. Nicméně často se stávalo, že prostor byl dále ještě dovysvětlen, proto jak již bylo avizováno v kapitole Prostor v literárním díle, čtenáři by si neměli hned představovat prostor na základě získaných znalostí, nýbrž čekat, zdali autor text nedoplní o další informace.

Například v díle *Sbohem, armádo!* je popisována kancelář lazaretu.

„Kolem stěn pokoje, který sloužil jako kancelář, stála na dřevěných pomalovaných sloupech spousta mramorových bust. I hala, do níž se šlo z kanceláře jich byla plná. Měly tu vlastnost dokonalého mramoru, že vypadaly jedna jako druhá.“¹²³

Z této ukázky se toho moc o prostoru nedozvíme, a proto předpokládám, že každý při čtení přemýšlí nad celkovou vizualizací místnosti. Ptáme se, zdali se v popisovaném pokoji vyskytují židle, stoly nebo lidé? Na další straně máme odpověď. Sice ne zcela dostačující, opět si musíme hrát s naší fantazií, ale prostor nám dále rozšiřuje. „Teď jsem seděl na židli a za stolem se na mě s výrazem nesouhlasu dívala nějaká ordonance, zatímco já se koukal po mramorové podlaze, po sloupech s mramorovými bustami, [...]“¹²⁴ Stále z ukázky nevíme, jak je například prostor vymalován, zdali zde jsou okna a co z nich popřípadě můžeme vidět. Toto a všechno ostatní, co čtenáře při četbě napadá, si však musí představit sám.

Čas v dílech není popsán prakticky vůbec. Máme zde určité časové údaje, které nám například mohou sdělit, jak dlouho už jsou vojáci na frontě. „Léta vojenské služby měla na

¹²² BARBUSSE, Henri. *Oheň: deník bojového družstva*. Praha: Naše vojsko, 1989, s. 265–266.

¹²³ HEMINGWAY, Ernest. *Sbohem, armádo!* Praha: Odeon, 2015. ISBN 978-80-207-1643-9, s. 34.

¹²⁴ Tamtéž, s. 35.

jejich duše nesmazatelný vliv. Je to bohatá studnice vzpomínek, stále živých a čerstvých, z níž tak uvykli čerpat látku k rozhovoru po deset, patnáct nebo dvacet let, že v tom pokračují i teď, po půl druhém roce války ve všech podobách.“¹²⁵ Z této ukázky víme, že vojáci odešli do války před dvěma a půl lety, nicméně nic dalšího nám tato informace neposkytne. Čtenář se do díla musí začíst a sám si v něm hledat časové souvislosti. Právě například s cykličností a lineárností, jež byly zmíněny na začátku kapitoly.

¹²⁵ BARBUSSE, Henri. *Oheň: deník bojového družstva*. Praha: Naše vojsko, 1989, s. 36–37.

6 Závěr

V této práci byly rozebírány tři válečné knihy – *Na západní frontě klid*, *Oheň* a *Sbohem, armádo!* Ve všech zmíněných románech autoři na danou problematiku nahlíží podobně – podřízení a nevinní umírají pro zájmy jednotlivců. Všechna tato díla obsahující nepochybně autobiografické prvky byla napsána realistickým pohledem na válku.

Hlavním cílem práce bylo popsat časoprostor ve vybraných dílech a díky titulům, jež byly zvoleny, se čtenářům naskytl komplexní pohled na podobu války. Stejně jako ostatní knihy i román *Oheň* popisuje frontu a její zázemí. Dílo *Na západní frontě klid* je navíc doplněno o znázornění rodné domoviny vojáka. A nakonec Hemingwayovo *Sbohem, armádo!* popisuje nemocniční oddělení a italské a švýcarské území v době války, které jí však nebylo výrazně postiženo, jelikož je dílo zčásti o rekonvalescenci důstojníka v italských městech a následném útěku za hranice do Švýcarska. Fronty byly popisovány u všech autorů přibližně stejně – zákopy ohraničené ostnatými dráty, světlice užívané ve tmě pro lepší orientaci v terénu, tanky, kulometry, granáty, váleční letci a balóny pro kontrolu aktivity protivníka. V každé z knih se pak autoři, jak již bylo zmíněno, zabývali jiným územím mimo frontu. Domovina vojáka byla popisována s velikým odstupem, krajina byla cizí a lidé trpěli hladem v důsledku bojů. Italské území nebylo vylíčeno v tak temných barvách. Byl popisován v podstatě podobný život jako před válkou, i když velký dopad měla válka na nemocnice, kam byly každým dnem dopravovány stovky zraněných. Zázemí fronty bylo poté nejlépe vylíčeno v románu Henriho Barbusse. Vojáci ubytovaní ve vesnicích, v nichž se našli i tací, jež si válkou dokázali vydělat¹²⁶, vojenské tábořiště, ve kterém se vyskytovaly jídelní vůz, kuchyně i vůz zdravotní atd.

Čas ve válce byl jiný. Zatímco čtenářům jsou předkládány knihy s paralelní kompozicí a velmi barvitým dějem, pro vojáka představovala válka jakýsi stereotyp ve formě zabíjení a odpočinku.

Mimoto práce také pojednávala o pocitech válečníků na frontách, jejich postoji k válce a také o tom, jak je válka změnila. Je zde srovnáván i porovnáván postoj starší a mladé generace vojáků. Mladí vojáci se cítili ztraceni při pomýšlení na život po válce, protože neměli žádné budoucí jistoty. Namísto toho se vojáci staršího věku uklidňovali právě vzpomínkami na minulost a těšili se z budoucnosti, protože předpokládali, že se vrátí k rodinám, k práci, již vykonávali apod. V území zákopů si však byli myšlenkami všichni rovni. V tu chvíli bylo jejich

¹²⁶ Draze vojákům prodávali různé suroviny.

jedinou snahou přežít, načež nemysleli na nic jiného. Projevil se u nich pud sebezáchovy, jenž zastínil všechny ostatní hodnoty, a vojáci se proměnili ve štvanou zvěř.

Takže i když byla díla psaná různými autory, jejich pohledy na válku byly velmi podobné a v průběhu práce se jednotlivé motivy děl propojily a daly možnost vytvořit ucelený pohled na 1. světovou válku.

Nicméně v této práci byl zřetel také kladen na obecnou charakteristiku válečného období, aby byl čtenářům nastíněn obecný rámec dané problematiky.

Dalším tématem byly životopisy autorů, díky nimž můžeme poznávat odlišný (v každém případě však pestrobarevný) život tří mužů s podobnou válečnou zkušeností. Erich Maria Remarque jako mladý německý voják, jenž upustil od prosazující se nacionalistické ideologie a byl nucen emigrovat. Ernest Hemingway jako dobrovolník na italské frontě, který se vrátil domů jako hrdina, avšak s rozporuplným vnitřním světem, což ho donutilo k sebevraždě. Tito autoři byli členy tzv. ztracené generace. A nakonec Henri Barbusse, starší voják, jenž i přes chatrné zdraví nastoupil jako dobrovolník do francouzské armády a nakonec skončil jako vyznavač komunismu.

Závěrem je nutno říci – válku nedělají jednotlivci, ale národy. Co musí jednotlivci udělat, aby vyburcoval masu lidí k tak hrůzným činům? Proč ho lidé zpočátku slepě následují, aby nakonec pochopili, jak hrůzný dopad to může mít? Tyto a jiné otázky by mohly být dalším tématem a rozšířením této práce. Stejně tak by se mohla práce dále zajímat o srovnání knih autorů, jež se světové války zúčastnili a těch, kteří se účastnit nemohli a sloužili například „jen“ v domácím odboji. Posledním návrhem na další práci s tématem je poté porovnávání děl české a světové literatury, jejichž obsahem je právě téma 1. světové války.

Použitá literatura

Primární literatura

BARBUSSE, Henri. *Oheň: deník bojového družstva*. Praha: Naše vojsko, 1989.

HEMINGWAY, Ernest. *Sbohem, armádo!* Praha: Odeon, 2015. ISBN 978-80-207-1643-9.

REMARQUE, Erich Maria. *Na západní frontě klid*. Praha: Ikar, 2020. ISBN 978-80-249-4223-0.

Sekundární literatura

BRETT, Vladimír. *Henri Barbusse a ohlas jeho díla a činnosti u nás*. Praha: Orbis, 1955.

DUCLOS, Jacques, FRÉVILLE, Jean. *Henri Barbusse*. Praha: Československý spisovatel, 1950.

GILBERT, Felix, LARGE, David Clay. *Konec evropské éry: dějiny Evropy 1890-1990*. Praha: Mladá fronta, 2003.

HRABAL, Jiří. *Fokalizace: Analýza naratologické kategorie*. Praha: Dauphin, 2011. ISBN 978-80-7272-390-4.

JEŘÁB, Zdeněk, et al. *Slovník spisovatelů: Spojené státy americké*. Praha: Odeon, 1979.

KUBÍČEK, Tomáš, HRABAL, Jiří a BÍLEK, Petr A. *Naratologie: Strukturální analýza vyprávění*. Praha: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2.

KOLEKTIV ÚSTAVU PRO ČESKOU A SVĚTOVOU LITERATURU. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984.

MACURA, Václav et al. *Slovník světových literárních děl*. Praha: Odeon, 1989.

MÜLLER, Richard a ŠIDÁK, Pavel. *Slovník novější literární teorie: glosář pojmů*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2048-2.

NÜNNING, Ansgar, TRÁVNÍČEK, Jiří a HOLÝ, Jiří. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce, osobnosti, základní pojmy*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4.

VECHEC, Paul. *Erich Maria Remarque, Stručný životopis velkého romantika*. Brno: Tribun EU, 2009. ISBN 978-80-7399-753-3.

WEISSENSTEINER, Friedrich. *Slavní sebevrazi*. Praha: Ikar, 2002. ISBN 80-249-0098-X.

WESTWELL, Ian. *První světová válka den po dni*. Praha: Naše vojsko, 2004. ISBN 80-204-0731-5.

ZEMAN, Milan et al. *Průvodce po světové literární teorii*. Praha: Panorama, 1988.